

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

<p>A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőség címe alatt küldendő.</p>	<p>Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél íven. Előfizetési ár: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona). Hirdetések díja: <i>Benn a lapban</i> egész oldal 8 frt, féloldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; <i>a borítékon</i> egész oldal 4 frt, féloldal 2 frt, negyedoldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árendemény adatik. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr. Egyes szám ára 15 krajcár.</p>	<p>Az előfizetési és hirdetési pénzek s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések Karai Sándor tanárhoz (Rákóczy-utca 46. sz.) intézendők.</p>
---	---	--

Öngyilkosok.

I.

A „Budapesti Napló“ f. évi október 17-iki számának tárcarovatában a fenti cím alatt Feszli Géza tollából egy cikk jelent meg, melyet ezeknek a soroknak az írója elolvasott egyszer, s azután többször is elolvasott; elmélyedett annak a gondolataiba, s minél tovább gondolkodott ezek fölött, annál inkább meggyőződött tarthatatlanságuk felől.

Én nem ismerem Feszli Géza urat; nem tudom, ki ő és milyen állású ember. Azt látom, hogy írni jól tud; de csak alakilag tud jól írni, mert ki fogom mutatni, — és ezt nem lesz nehéz megtennem, — hogy nem tud választott tárgyának mélyes mélyére lehatolni, s olyan állításokat kockáztat meg, a melyek ha állanak, alapjában megrendül nemcsak a magasabb dolgokban és eszmékben való hit, de megrendül a társadalomnak és az egyháznak épülete is, és semmi jobbat nem tehetünk, minthogy zárjuk be templomainkat, töröljük el egyházainkat, s persze ezekkel együtt töröljük el ezeknek veteményes kerjeit, az iskolákat is.

A tárcacikk az „Öngyilkosok“-ról szól; tehát egy, fájdalom, véghetetlenül aktuális jellegű témát fejteget. Joga van ehhez a kérdéshez hozzá szólani a jogásznak, a sociologusnak, a társadalom minden gondolkodni tudó tagjának, tehát az egyház embereinek is. Ha szólhatott róla a cikkíró, természetesen szólhatok róla én is, a theologiai tanár, ki, mint ilyen, épen morálstudiumokkal foglalkozó egyén is vagyok.

A cikkírónak az a fájdalmas körülmény adta a kezébe a tollat, hogy a budapesti intelligencia köréből egy hét alatt három ember vált meg önként az élettől: egy huszárcapitány, egy fiatal gyógyszerész és egy mérnök; és ezeket rövid időközzel egy paedagogus, egy ügyvéd és

egy tehetséges tisztviselő elözték meg. Bús panaszszal beszél cikke elején az író erről a véghetetlenül szomorú tünetről, s valósággal megrendít bennünket minden szava, a mikor például így ír: „Az intelligencia minden rétegének képviselői kor- és rangkülönbség nélkül jó ideje szinte *tolonganak* a temető kapuja előtt. Mintha valami új gögös vonás keletkeznék az ember lelkében, mely dacolni akar azzal a passzív szereppel, melyet a természet rendje a haldoklóra mért. „Akkor halok meg, a mikor nekem tesszik“, és ez a gögös enunciáció lépten-nyomon kötél, pisztoly, méreg által beszél!

Az öngyilkosságok okát keresvén a cikkíró, rá mutat a családi életre, a vallásos érzésekre, az élvezetek túltengésére, a gazdasági élet mostohaságára, — s ezekről beszélvén, és pedig többször igazán tévútra vezető zavaros módon, — mikor az életinger kiindulási pontját az Alkotásnak titkai közé sorolja, melyet, mint ilyet, megfejteni nem bír, az életundort hozzáférhető problémának jelenti ki.

Hadd férközzem hát én, ha ő nem teszi meg, hadd férközzem én e probléma mellé. Mindenekelőtt közlöm lapunkban Feszli úr cikkének tárgyunkra vonatkozó néhány tételét, azonnal ki is mutatván egyes állításainak tarthatatlanságát, s azután a magam gondolatait mondom el a szóban forgó tárgy felől.

„Van — mondja a cikkíró, — a ki a kóros tünetek okát a családi élet hanyatlásában keresi. De alig hogy megfigyeljük ezt az oknak látszó tényezőt, máris tovább megyünk. A tények megcáfolják a hozzáfűzött föltevést. Hiszen a legjobb és legideálisabb családi kötelek közül sokkal gyakrabban válik ki egy-egy öngyilkos, mint az alacsony nivón álló vadházasságok emberanyagából. A családi élet értékének súlyedése nem lehet az öngyilkosságok szaporodásának igazi oka, hiszen a jobb, nemesebb, kölcsönös

szeretettől inkább áthatott körökben dühöng az életundor epidémiája sokkal jelentékenyebb mértékben, mint ott alul, hol halaványabb az emberekben a kulturális, de erőteljesebb az állati vonás.

Őszintén megvallom, hogy ezt az okoskodást nem igen értem. Tovább megy a cikkíró azoknak az állítása mellett, a kik a szóban levő kóros tünet okát a családi élet hanyatlásában keresik, mert szerinte a jobb, nemesebb, kölcsönös szeretettől áthatott körökben sokkal több az életundor, s ebből folyólag az öngyilkosság, mint a vadházások körében. Vadházásoknál, nézetem szerint, családi életéről szólni nem lehet, mert családi életet csak az Isten és emberek tudtával kötött házasság útján lehet alkotni, míg a vadházasságban csak az lép előtérbe, a mi állati, a mi *vad* az emberben. A legjobb, a legideálisabb családi kötelek köréből bizony ritkán válnak ki öngyilkosok, mert a ki ilyen viszonyok között él, tehát a ki szereti feleségét, gyermekeit — s nézetem szerint épen ebben áll a családi élet jósága, idealismusa, — az nem pusztíthatja el magát sohasem, az nem öltet gyászruhát családjával, nem juttatja azt esetleg koldusbotra, mert tudja azt is, hogy a világ szemében szégyenfolt tapad arra a családra, a melynek egy tagja, vagy épen a feje, önként dobta el magától az életet. Az ember szeret élni, mert tudjuk mindannyian, hogy a halál nem gyermekjáték; az ember szereti az életörömeiket, s

nem tudja azt én nekem senki sem, megállható példával, igazolni, hogy valaki azért válnék meg az élettől, mert ő jó és ideális nemességű családi kötelékben él. — A durva vadházasságok emberanyagból, persze, ritkábban kerülnek ki öngyilkosok, de nem azért, mert az ilyen emberek vadházasságban élnek, hanem azért, mert az ilyen embereket a műveltség kertészollója nem érintette, mert az ilyen emberek műveletlenek, vadak, s az öngyilkosság epidémiája, — mint erre még visszatérünk, — inkább a társadalomnak felszínén élő emberek közt dühöng. A ki szép családi életet él, az nem lesz öngyilkossá, s ha mégis azzá lesz, ott vagy a családi élet jóságának alapjai rendültek már meg, vagy inkább valamely, a családi kötelek körén kívül álló hatalmas ok készletti az illetőt az öngyilkosságra. Arról alig lehet szó, hogy az öngyilkos *igazán* szereti családját.

A mit a cikkíró az öngyilkosság terjedésére nézve a vallásos érzelmegcsappanásában hoz fel második ok gyanánt, ahhoz nekem sok szavam van, s erre vonatkozó megjegyzéseimet hátrább teszem.

„Mások — okosodik tovább a cikkíró, — az élvezetek túltengésében vélik föltalálni az életundor epidémiájának okfejtő magyarázatát. A kiaknázott élvező képesség volna e szerint az öngyilkosságok vezérlő motivuma. — Hát az a tizenkilenc éves fiú és az a tizenhét éves leány, a kik a lezárult hétnek első napján jegyezték

TARCA.

Ének.

— Nagyszombatra. —

Szöveg: Fejes István.

Dallam: Kálmán Farkas.

Si - rasd meg si - rasd meg bü - ne - i - det ó em - ber

A Krisz - tus sir - já - hoz ugy já - rulj ma kö - nyed - del

Gyász - ru - hát öl - töz - ve áll - ja - tok a Gol - go - tán

Ugy néz - ze - tek an - nak sir - já - ba a holt u - tán.

2. Jövünk, óh! Úr Jézus, gyászban jövünk sírodhoz,
Jövünk roskadozva, mert lelkünk nagy terhet hoz;
Leomlunk fáradtan eléd a szent kereszthez,
Óh! Jézus, Megváltónk, bűneinknek kegyelmezz.

3. Te, kinek sírodból támadt fel az új élet,
Veled töltjük el ma, a napot és az éjét,
Imádkozva várjuk új életünk hajnalát,
Úr Jézus, irgalmad a szent napra vigyen át.

4. Édes Idvezítőnk, mi bizunk is tebenned,
Hogy mi még általad hálát adunk Istennek,
Könyörgéssel értünk, ha előtte megjelen,
Lesz a mi lelkünknek bocsánat és kegyelem!

Az emberről.

(Folytatás.)

II.

Hogy az első bűn következtében az emberi természet egyetemlegesen megromlott s ennek következtében többé egy halandó sem születhetett s nem születetik bűn nélkül: ez a gondolat már az ó-szövetségi iratokban (Gen. 8, 21. Zsolt. 51, 7.) és így Izrael népe vallás-erkölcsi tudatában, valamint a mythologikus rendszerekben is élénk kifejezésre jutott. Az új-szövetség meg épen ezen tényleg létező egyetemes bűnösség ellenében hirdeti a Krisztus által végrehajtott egyetemes váltság igaz voltát, vagyis azt az evangéliumi tudományt, mely szerint az első bűneset nyomán előállott halál hatalmából egyedül Krisztus szabadíthatja meg a világ népét. Ez üdvigazságot a leghatározottabban Pál apostol hirdeti Róm. 5, 12. s következő verseiben,

el magukat a halállal, ezek nem-e a virágzásnak és az élvező képességnek teljében dobták el az életet? Az öngyilkosok között igen jelentékeny arányban vannak képviselve úgy a boldog, mint a boldogtalan szerelmesek. Ezek egyenként, amazok duettben bizonyítgatják cselekvésük által, hogy az élet, a természetes élvező képességek ki nem aknázott kincses bányájával együttesen is nem egyéb, mint „olcsó időnek hasztalan soka”. Fiatalkorúak, fejlődő lányok, nem ritkán gyermekek is önként furakodnak be a temetőnek halmai alá, a halálnak sáncai mögé, hogy fogantatásuk szerencsétlen pillanatának összes rezultátumai bevégeződjenek, hogy kezdetleges számadásuk az élet táblájáról letörültessek.

Az élvezetek túltengésében valójában nem kereshetjük az öngyilkosságok szaporodásának okát, hiszen a mai kor a maga véghetetlenül sokféle igényével egyáltalában nem kedvez épen annak az osztálynak, a melyben a cikkíró az öngyilkosjelölteket látja, nem ad kedvező alkalmat az élvezetek hajhászására. Azt azonban nem hiteti el velem, és senki mással, a cikkíró úr soha, hogy az öngyilkosok között igen jelentékeny arányban volnának képviselve a boldog szerelmesek. Ezek reménykedve néznek — ebben áll igaz boldogságuk — az elé az idő elé, mikor egymáséi lehetnek, s ebben a boldog reményben, bizony, soha ök el nem dobják maguktól az életet, s ő róluk az élvezetek túlten-

gésének kategóriája alatt nem lehet, nem szabad beszélni, hiszen a boldog szerelmesek egymáshoz való vonzódása szüüziesen tiszta érzelem, a melyet élvezetnek s épen túltengő élvezetnek, tehát érzéki valaminek eddig még soha senki nem nevezett. Hogy a boldogtalan szerelem gyakran elég gyöngé keresni a halált: az, igenis, szomorú való.

Semmi szavam sincsen cikkírónak azon további okoskodásához, a melyben ezeket mondja: „Vannak, kik a gazdasági élet mostohaságában keresik a nagy devalvációnak rugóit. De megcáfolja ezt a föltevést is valami, még pedig a számok rideg vótuma. Nem a nélkülözők osztályaiból kerülnek ki aránylag jelentékenyebb számmal az öngyilkosok, hanem az intelligencia rétegeiből és a jólétnek osztályosai közül. Az elszigetelten megjelölt okot tehát itt is megdönti a kritikának első szava.”

Csiky Lajos.

A mi fegyvereink.

— Elmondott Boldván lelkészavatás alkalmával. —

2. Kor. 10, 4. *A mi vitézkedésünk fegyverei nem testiek, hanem Istennek ereje által erősek, a nagy erősségeknek lerontatásokra.*

Elbocsátalak titeket, mint a juhokat a farkasoknak közikbe (Mt. 10. 22.). Gyűlöletesek lesztek mindenek előtt az én nevemért (10. 6.). Ne gondoljátok, hogy azért jöttem volna, hogy békessé-

a midőn párhuzamos exegesissel arról győz meg bennünket, hogy miképpen az első Ádám az egyetemes emberiséget magával együtt a halálba sodorta, aképpen Krisztus a választottakat maga után vonzza az örök életre. E páli tan alapján fejlődött ki az Ádám bűnének egyetemleges beszámításáról, vagyis más néven az eredendő bűnről szóló hitnézet, mely az ős keresztyén egyház köztudatában már jó korán meggyökerezett. Csakhogy midőn a harmadik század közepén a persa eredetű rajongó Manes vagy Mani († 277.) tévelygésői folytán a gnostikusok azt a hamis tételt kezdték a hívők között terjesztgetni, hogy az emberben a gonosz, az ős daemon által beoltott lényegi tulajdonság: ekkor e balvélekedés ellenében különösen a görög egyházi atyák indítva érezték magokat, hogy az emberi természet fenséges voltát hangsúlyozzák s nem tartózkodtak felruházni az embert még az *ἀνθρώπιος* jelzővel sem, azt akarván ezzel kifejezni, hogy az ember mindent megtehet a saját erejéből és saját képességei alapján. Amit azonban alexandriai Kelemen „belénk ültetett és velünk közös” bűnnek nevez s a mit Tertullian tradux animae tradux peccati elvként hangoztatott, hogy t. i. a lélekátöröklés az első bűn, vagyis az általa úgynevezett vitium originis átháramlásával együtt jár: mindezt határozott tannézet alakjában fejtette ki Pelagius britt szerzetes tévedése ellenében a nagy tekintélyű hippói püspök Augustinus († 430.), a ki Pál apostol tanításához képest az eredendő bünt az Ádám bűnesetéből

származottnak s azt minden emberre nézve beszámított bűnbüntetésnek nyilvánította. E nézetet Augustinus fogalmazása szerint az Efézusban tartott harmadik egyetemes zsinat (431) dogmául elfogadta s egyuttal a pelagianismust kárhóztató ítélettel sújtotta. Az augustinismus azonban még a nyugati egyház körében is sok ellentmondásra talált, főleg a szerzetesek részéről, a kik a szerzetesi életmód érdemszerző hatályát kereken tagadó augustinusi tant nem tudták elszívelni s örömet csatlatkoztak Cassianus János massiliai (marseillei) kolostorfőnöknek Chrysostomus egykori tanítványának († 432.) azon felfogásához, a mely főleg Galliában semipelagianismus név alatt igen gyorsan elterjedett. Pelagius még azt tanította, hogy Ádám bűne és az emberiség bűne között nincs semmi folytonossági kapcsolat; ki-ki a saját bűneért felelős; a kisedek ugyanabban az állapotban vannak, mint a melyben volt Ádám a bűnbetés előtt; e szerint az emberrel veleszületett eredendő bűn nem létezik, sőt inkább van az emberben bizonyos nemű természeti szentség, melynek segélyével békességben élhet Istennel. Már az enyhébb tartalmú semipelagianismus szerint a bűneset következtében csak a bűnre való egyetemes hajlandóság jött létre, az ember erkölcsileg sem nem oly ép, mint Pelagius tartotta, sem nem oly holt, mint Augustinus vélte, hanem csak beteg; de az isteni kegyelem segédelmével hathat, működhetik, ha szinte csakis e kegyelem által juthat el a szentségre és boldogságra. Ezt az augustinismus gyanánt

get bocsássak a földre, nem azért jöttem, hogy békességet bocsássak, hanem fegyvert (10, 34). — Krisztus Urunknak ezen szavai, melyeket tanítványaihoz intézett, megjövendölik jó leve mindazokat a küzdelmeket és viharokat, melyeket az apostoloknak, az első ker. egyháznak, de azután minden idők keresztényeinek, a Krisztus minden időbeli igazi követőjének ki kell állaniok.

A szolga nem felebbvaló az ő uránál, sem a tanítvány az ő tanítójánál. Az ő követőinek, az ő egyházának élete örökös háború, örökös küzdelem leend.

Hát hogy rajzolhatott ilyen szomorú képet, szomorú jövendőt követői elé a Békességnek amaz örök királya, ki máskor azzal hívogatta magához a megfáradt világot: *Jöjjetek én hozzám, én nyugalmat adok. Vegyétek fel az én igámat, az gyönyörűség, és az én terhemet, — az könnyű!* Hát a legdrágább lelkibéke mellett, hogy nem ajándékozott társadalmi békét, békés egyetértést?

Ennek oka magában a ker. vallásnak lényegében és céljában volt. Eddig ismeretlen új életelvet hozott a világra azzal a céllal, hogy újjáteremti azt; hogy az Istentől elszakadt és Isten ellen hadakozó világot visszavezeti Istenhez, megtanítja az Isten iránt való szerető engedelmességre.

Ilyen magasztos cél mellett készen kellett lennie a legerősebb ellenállásra; hiszen a világ nem könnyen tér le a maga megszokott útjáról, nem könnyen mond le a maga bálványairól. A reformatió mindig küzdelemmel jár. Ezért volt, hogy noha: „*az ővéi közé jött, az ővéi ötét be nem vevék*“, ezért lett az első ker. egyház élete harc és küzdelem.

De hát azt gondolhatnók, hogy annyi idő óta az ev.-om kovásza átjárta a világot, hogy diadalmasan elfoglalta és lerombolta mindazokat a nagy erősségeket, melyek ellene felemelkedtek: a tudatlanságot, a hitetlenséget, a bünt és nyomort, és a Krisztusnak

vitézei, az evangéliom szolgálói és követői lerakhatják fegyvereiket, pihenni térhetnek a hosszú harc után.

Fájdalom, nem így van K. T.! Az erősségek állanak, a támadások folynak, a harc dühöng, a csatazaj fülünkbe züg, fegyverre hát! Támadjuk meg a legnagyobb erősségeket, használjuk a legkipróbáltabb fegyvereket. Meg ne csaljuk magunkat és a világot, azt hirdetvén: *Békesség, békesség!* . . . *Mert nincs békesség!*

De lássuk I. *Melyek azok a nagy erősségek?*

II. *Melyek azok a kipróbált fegyverek?*

I.

Erősségek? Nagy erősségek? Hát hol vannak azok? Kérdezik sokan kételkedő mosolylyal. Miudenütt K. T.! Jobb és balkezünk felől, előttünk és mögöttünk. *A tudatlanság és a tudomány, a hitetlenség és a közöny, a bűn és a nyomor* mindmegannyi nagy erősségek s mind ellenünk, a Krisztus tudománya, az evangéliomi tiszta tudomány ellen emelve.

Avagy — mondjátok, — a sötétségnek, a tudatlanságnak hatalmát megtörte-e a felvilágosodásnak szelleme, és a tudományt megszentelte-e a hit? Nem gnyolódik-e a hitetlenség és a nemes eszméket, magasztos elveket nem kárhoztatja-e tehetetlenségre a közöny? Nem tombol-e közöttünk a bűn és nem hullanak-e a nyomornak forró könnyei? . . .

Óh, ha csak egyre is tagadó választ adhatnánk e szomorú kérdések közül! . . . De nem lehet!

Lássátok! Már-már azt hittük, hogy eltemettük örökre a sötétségnek szellemét, hogy eljött a felvilágosodásnak, a lelkiismereti szabadságnak boldog korszaka, hogy annyi küzdelem, annyi szenvedés árán kivittuk minden emberi léleknek ős jogát a szabadságot: és ime most ott vagyunk, hogy újra féltünk kell drága örökségünket. A sötétségnek szelleme újra felemelte várát, újra megindította támadásait könyörtelenül, sze-

feltüntetett semipelagianismust a scholastikusok által tovább fejlesztett alakban a tridentini zsinat (V. ülés 5. kánona és VI. ülés 1. kánona szerint), Augustinus nagy tekintélye ellenében egyházi dogmának nyilvánította. Csakis a protestáns egyház tanrendszerében talált az augustinus tudományos méltatásra, mégpedig a lutheri egyház részéről a justificatio, a reformált egyház körében pedig a praedestinatio tanelméletében. Am az időről-időre meg-megújuló pelagianismus folytán az anabaptisták, sociniánusok és árminiánusok tanrendszerében az eredendő bűnnek csak a neve és látszata maradt fenn s az újabbkori systematikuskok sem értenek alatta egyebet, mint az érzéki hajlamoknak a bűneset óta tovább plántált túlsúlyát (innata vitiositas in nimia vi appetituum posita), a mely magában véve sem bűn, sem nem leküzdhetetlen erkölcsi akadály. Kant sejtelmében meg van a radikális gonosz eszméje, de ennek az okát ki-nyomozni képtelen volt. Schleiermacher pedig az eredendő bünt az istentudatnak eredetileg tökéletlen közlése gyanánt tartotta.

E dogma mivoltát kétségen kívül csakis a szentírás alapján állapíthatjuk meg. E szerint az eredendő bűn nem egyéb, mint első szüleink Istentől való elpártolásának s engedetlenségének az egész emberi nemzetségre nézve történt beszámítása. Ez távolról sem azt jelenti, hogy a peccatum originis anyagi úton, vagyis az Ádám-tól való testi leszármazás következtében száll firól fira, nemzedékről nemzedékre, sőt inkább a tény-

állás az, hogy a bűn az őseredeti szentség és igazság elvesztésének eredménye. Nem azt mondja Pál apostol, hogy a bűn magva átöröklés útján ment át Ádám-ból az ő ivadékaire, a mint tévesen Tertullian vélte s ahogy a lutheránus dogmatika a traducianismns elve szerint tanítja, sőt inkább az apostol arról győz meg bennünket, miként a bűn következtében a halál minden irányban és viszonyzatban kihatott az emberiségre, úgy hogy ennek az alapján az egyetemes emberiség bűnössé lett (Róm. 5, 12-ben: *ἐφ' ὧ* nem annyi mint: *ἐν ᾧ*, Vulgata: in quo, scilicet: uno azaz Adamo, hanem vonatkozik *ἁπάντων*-ra, a mely viszont = omnes mortis). Tehát az egyetemes romlás előidézője az első bűn s az Ádám felett kimondott ítélet (*κρίμα*) az ő összes ivadékaire nézve kárhozat (*κατάκριμα*) lön.

Ha már most valaki azt a kérdést veti fel: vajjon igazságos dolog-e az, hogy egy ember miatt az egyetemes emberiség lakoljon? erre a biblia azzal felel meg, hogy az embereknek összes nemzetsége mind egy vérből való (Act. 17, 26.), tehát egy ősapától származott, a minek logikai következménye az, hogy egyik a másikkal szerves kapcsolatban, kölcsönös és feltétlen kötelmi viszonyban, egységi összeköttetésben van. — Ádám után egyetlenegy halandó lény és így Mária sem, Isten közvetlenül új alkotásaként jött a világra, hanem ellenkezőleg az első ember bűnös természete, minden utódára és így Máriára is átháramlott s az Ádám képére és hasonlatosságára mindnyájan bűnben fogantattunk s

retet nélkül. Nincsen békesség! nincsen békesség! Az a sötét hatalom, mely a középkor századain át lenyűgözte az emberi szellemet, megnyirbálta a gondolatnak szárnyait, az a sötét hatalom áll ma is. Van pénze, hatalma, ragyogása és ellenünk van mindene, ellenünk dolgozik mindenütt.

És ha a tudományt tekintjük, szomorúan kell bevallanunk, hogy „a tudásnak és a tudatlanságnak fája egyforma gyümölcsöket terem”. A megizmosodott emberi szellem kezd elbizakodni a maga erejében, és a vallás által kölcsönzött szárnyakat nem mindig arra használja, hogy Istenhez, a világnak teremtő és fentartó Urához szárnyaljon. A felgazdagodott emberi szellem kezdi megvetni és lenézni a vallást, melynek emlőjén nagyra növekedett, melynek köszönheti minden haladását. A világba belebolondult emberi szellem lesütött szemekkel megy át a világon és nem látja „az odafentvalókat”. Uj elméletek és tévtudományok tesznek körutat a világban, az egyik a gyönyört, másik a jólétet, harmadik a társadalmi egyenlőséget, negyedik a társadalom felforgatását tűzte ki célul. Az Istenről, a vilásról, a sírontúli életről könnyelműen gondolkoznak.

Láthatjuk aztán ennek a gondolkodásnak „a tudás fájának” szomorú gyümölcseit.

Egyfelől a hitetlenség emeli fel várát és a gúny nyilait szórja azokra, kik az emberi tehetetlenség és gyarlóság érzetében Istenhez folyamodnak, Istenhez könyörögnek; a kik bűneiknek tudata és terhe alatt ösztörtörve és megalázva akiszenvedett Idvezítő keresztje alá menekülnek.

Másfelől a közönyösség áll, mely nem törődik semmivel, nem lelkesül semmiért és megöl minden nemes eszmét, megbénít minden becsültes törekvést.

Csoda-e aztán, ha a hitetlenség és a vallástalan-ság nyomában felburjánzik a bűn és erkölcstelenség? Ha elveszíti tisztaságát a családi élet, áldatlan harccá, kenyérért való marakodássá lesz a nyilvános élet? Ha meghomályosul a becsület fogalma: a polgár csal

bűnben születünk. E szellem-erkölcsi szolidaritás mellett tanúskodik az egyes családok, népek s az egyetemes emberiség története s ennek végzettszerű nyilvánulását még a mythológiák is hirdetik.

Am az első bűn beszámítása ellenében ott tündököl lelkünk előtt az örök irgalom, melylyel Isten az első Ádám módjára, természetfeletti csodás tényével a világra elbocsátott második Ádámnak, azaz Jézus Krisztusnak váltságáhalála érdemét az igaz hívőknek éppen úgy beszámítja, nekik éppen úgy tulajdonul ismeri el, mintha ők magok tettek volna eleget a bűnért. Krisztus örök hatályú engedelmisségi ténye és az ez által szerzett idvesség hit által sajátunkká válik s az első Ádám büntartozását a második Ádám szent vére végképpen eltörli. És így az isteni igazság és szentség által követelt üdvterv szerint a bűn alá zárt egyetemes emberiség s a Krisztusban hit által megváltott idvezültek társasága összetalálkozik (Gal. 3, 22.) s a halál birodalmában uralkodó bűn ellenében, az örökkévalóságban uralkodó isteni kegyelem jut tökéletes diadalomra, melynek eszközlője a mi Urunk Jézus Krisztus (Róm. 5, 17—21.).

Dr. Erdős József.

(Folyt. köv.)

tisztviselő lop, az ifjú elveszti szemérmét s az ifjú leány elveszti lelkének tisztaságát? . . .

És csoda-e, ha a bűnnek és erkölcstelenségnek nyomában ott jár a nyomor beesett arccal, kisirt szemekkel, lerongyolódva? Egyszer esedezik szájalomért, könyörög, mint a vak Bartimeus, máskor ökölbe szorított kezekkel, vérbeborult szemekkel követelőzik és Istent káromolja mint a gadarai őrjöngő?

Ime K. T.! mennyi nagy erősség emelkedik ma is a Krisztus tudománya és egyháza ellen!

Hát, mondjátok, mikor ilyen erősségek állanak, mikor ilyen támadások folynak, vajjon hű vitéze, igazi követője lenne-e a Krisztusnak, ki lerakná fegyvereit és békesség után sóhajtozna? Nem K. T.! Nem pályatársaim! Nekünk harcolnunk kell.

Nem a dicsőségvágy, harci babérok, hiúság és önzés szólítanak bennünket csatarendbe, hanem az emberi léleknek nagy szeretete, az emberiség közjava; mert a lelkek vannak veszendőben, mert az emberi nemzet jóléte és boldogsága forog kockán . . .

II.

De hát hogyan ostromoljuk meg azokat a nagy erősségeket s hogyan védelmezzük meg velök szemben a hitet, az erkölcsiséget, az emberiségnek örök érdekeit? Melyek lesznek azok a kipróbált fegyverek, melyek diadalra segítenek? Ezek a kérdések merülnek fel önkéntelenül lelkünk előtt, a harc küszöbén.

Mindenek előtt nyilvánvaló, K. T.! hogy az egyház, mint lelki társaság, melynek céljai is lelkiek, mert lelki diadalt akar, az embernek lelkét akarja meghódítani, mondom, mint ilyen lelki társaság anyagi külső fegyverekre, erőszakra nem támaszkodhatik. Nem mondom, hogy sohasem tette, sőt hogy nem teszi még napjainkban is, de ez az eljárás sem a múltban, sem a jelenben nem egyezik a Krisztus szellemével és akaratával. S nekünk ev. ref. egyháznak erre a tere lépnünk nem szabad. Lelki diadalt, csak lelki fegyverekkel vivhatunk ki, s csak az így kivívott diadal lesz állandó és maradandó.

Ilyen lelki fegyverül adta már Idvezítő Urunk az evangéliomot, az igazságnak beszédét.

Ez a mi első fegyverünk, az igazság! Ennek az igazságnak fényével világítunk be a sötétségnek méhébe; ennek az igazságnak erejével verjük vissza az elbizakodott emberi szellem támadásait: a hamis elméleteket és tévtudományokat. Ennek az igazságnak fegyverével harcolunk a legnagyobb hazugság, a bűn ellen; ennek az igazságnak vigasztaló erejével küzdünk a nyomor ellen is, a nyomornak kétségbeejtő hatalma ellen.

Nem emberi tudományt, emberi bölcseséget hirdetünk tehát, a mely lehet ragyogó, szemkápráztató, de gyarló, téveteg és mulandó, hanem magának az Istennek beszédét, mely igaz és örök. Hiszen ezt az evangéliumot maga az Istennek fia, az ő képének ki-metszett bélyege hirdette, a ki azt mondotta: *Az én tudományom nem enyém, hanem azé, a ki engemet elbocsátott. Én azokat szólok, a miket láttam az én atyámnál.*

Vegyük fel ezt a fegyvert K. T. Az igazságnak fegyverét. Az örök igaz evangéliomot. *Hirdessük az ígét, mind alkalmas, mind alkalmatlan időben. Az Istennek beszéde élő és ható. Azok a felséges igazságok, melyek az evangéliumban le vannak téve, azok előbb-utóbb diadalmaskodni fognak*

minden hazugság, minden erőszak és minden bűn felett.

Igen, mi az igazságért küzdünk, azokért az örök igazságokért, melyeket az Istennek szája szóllott, a mely igazságokért küzdöttek apáink is, s a mely igazságok már eddig megváltoztatták a világnak képét.

Mellékes, önző célok nem lelkesítenek, hatalomvágy nem sarkal.

Önérettel, tiszta lelkiismerettel, elszántan állunk a lobogó alá, mely az igazságé, a Krisztusé.

Multunk tiszta, szeplőtelen! Nagy elődök nagy hite nagy lelkesedése, mérhetetlen küzdelme, és kimeríthetetlen áldozatkészsége ragyognak felénk a múltból s mind csak arra buzdítanak: az igazságért küzdjétek, a szabadságban, a melyre hívatatok, álljatok meg. Legyetek hívek mind halálig!

Igazságnak törhetetlen bajnokai, hősei, vértanúi, ragyogjatok előttünk példányképek gyanánt s acélozzátok akaratunkat és bátorságunkat, hogy az igazság mellett megálljunk mi is tántoríthatlanul. Hogy mint Péter ap. és mint ti, *Istennek engedjünk inkább, hogy nem embereknek!* De mindenek felett te jársz előttünk áldott Idvezítőnk „Igazságnak királya“ ki azért jöttél, hogy bizonyosságot tegy az igazságról, s ki haláloddal pecsételted meg tudományod igazságát. Ha te velünk vagy, ha sz. lelked erősít a harcban: az igazság győz, a pokol kapui, nem vesznek diadalmat a te angyaszentegyházadon!

2., De van másik fegyverünk is az igazság mellett, csak olyan erős, csak olyan hatalmas s ez a másik fegyver a szeretet; az az igazi felebaráti szeretet, melyet a Kr. hirdetett, s melyre életében példát adott.

Hiszen az igazságot sokan talán megsem értik, de a szeretetnek melegét, áldásait, jótéteményeit megérzi mindenki, még a legtanulatlanabb ember is, mint az áldó nap melegét és jótéteményeit.

Ez legyen hát másik fegyverünk az ellenséges világgal szemben. Mutassuk meg, hogy annak a Krisztusnak a tanítványai vagyunk, a ki azt mondta: „Arról ismernek meg mindenek, hogy az én tanítványaim vagytok, ha egymást szeretitek.“ Mutassuk meg, hogy Istennek gyermekei vagyunk. Hiszen ha az Isten szeretel, az Istenhez hasonlóság eme vonását kell hordozni magunkon, szeretnünk kell a mi atyánkfiait, szeretnünk kell még ellenségeinket is.

Avagy nem így jött-e ellenünk az Isten is? Szeretettel, szájalommal, irgalommal. S nem így hódoltatott-e meg bennünket? *Ugy szerette a világot, hogy az ő egyszülött fiát adá! Örök szeretettel szeretett bennünket, azért terjeszti ki ránk irgalmát. Legyünk a mi mennyei atyánk fiai, maradjunk meg a szeretetben.*

Am forgassuk hát az igazságnak fegyverét. Elveinket, meggyőződéseinket védelmezzük bátran szabadon, de küzdjünk szeretettel Szeretettel a hitetlenség, a közöny, a bűn, a nyomor ellen, szeretettel még azok ellen is, kik gyűlölettel törnek ellenünk, nem feledve soha, hogy mind testvéreink, egy atyának fiai, és egy hazának polgárai.

* * *

Igazság és szeretet e két hatalmas fegyverrel bátran indulhatunk a küzdelembe, e két fegyver Isten hatalma által elég erős a nagy erősségeknek leronatásokra.

De lássátok fegyvertársunk, szövetségünk is van. Velünk van a Krisztus. Ezt se feledjük el soha.

Én előttem úgy tűnik fel az egyház, mint az a hajó a Tiberiás tengerén a tanítványokkal melyet meglepett a tomboló vihar, s melynek fenekén ott aludt az Úr! Egyházunk hajóját is mindenfelől ostromolják a haragos hullámok. Mi a kik itt vagyunk a hajón, aggódva nézzük hánykódását, halljuk egy-egy korhadt gerendának roppanását, és míg egyesek serényen tömik a réseket erősítik a kötélzetet, támogatják az árbocokat és felvonják a lobogót, az igazság, a Kr. lobogóját, addig sokan kétségbeesnek: vége a hajónak, az ev. ref. egyháznak. *Mit féltek óh, kicsiny hitűek!* Hát nem látjátok-e, hogy itt van, a mi hajónkban van a Krisztus. Menjétek keltsétek fel, folyamodjatok hozzá: *Uram tarts meg mert elveszünk, ő felkél, megdorgálja a szeleket és a hullámokat és lesz nagy csendesség.*

Oh, ez a mi legnagyobb bajunk! Elfelejtettük idejében felkelteni! Innen van minden bajunk, minden sebünk, minden veszteségünk! Oh, nem az ellenség ereje, a magunk gyöngesége alázott meg bennünket!...

De még nincs minden elveszve. Keltsétek fel az utolsó órában az alvókat! Elevenítsétek fel a szivekben a régi hitet, az öntudatos prot. meggyőződést s aztán bátran előre.

Tegyen erőssé, bátorrá és bizóvá az igazság! Tegyen nemessé, nagylelkűvé a szeretet és győzhetlenné az Úr, ki mindenkor velünk van és velünk marad mindörökké. Amen.

Mindszenti Imre,

s.-kazai ev. ref. lelkész.

A magán imádkozásról.

(Folytatás.)

Utoljára hagytam az ó-testamentumból a leg-hatalmasabb bizo-nyítékot, s Jób könyvét, e klasszikus tanút arra nézve, hogy szabad-e subjectiv hangnak, alanyi érzelmeknek megnyilatkozni az ember beszédében az ő Istene előtt. A világirodalom e remekét, e felséges fejtegetését annak a roppant kérdésnek, vajjon miért szenvednek a jók e földön annyit; vajjon a szenvedéseket Isten büntetéseként kell-e tekintenünk, sokan tanulmányozzák, különböző szempontból boncolván, szépségeit ismertetvén. Szabad lesz ezt nekem is tárgyamhoz felhasználnom, azt a vonását világítva meg, a mely ahoz szükséges. E könyvnek szépségeit én áhitattal csudálom. De legfelségesebbnek benne azt a, lélektanilag remekül keresztül vitt irányt találok, mely az általános, az örök emberit: az embernek rettenetes harcát az ő Istenevel, olyan hiven, oly igazán állítja elénk. Jób személyében az Istennel tusakodó ember van megörökítve igaz, hív vonásokkal, az az ember, a ki az első Ádámiban, ott az Éden-kertben már vágyik tudni az elrejtettet, már nem akar belenyugodni az Isten végzéseinek örök titkába, és a mely ember az utolsó leheletig, még fokozott erővel akar betörni az Isten titkába. Meg van örökítve az a harc, melynek rettentő küzdelmei az ember kétségbeesését az örületig fokozzák, közel viszik az Istentől elszakadáshoz, de csak azért, hogy az örvény a nagy semmiség szélén összeomolva, a kifáradt, elerőtlenült szegény nyomorult ember a mennyei Atya karjaiban találjon fentartó menedéket, az ő szeme előtt megnyúgovást. De míg idáig jut az ember, mennyit küzd, mennyit szenved önelkével, Istenevel, ki nyugalmas fenségben, de atyai kegyelemmel nézi hallja gyermekének kínos vergődését

soha nem szünnén meg titkos jelekkel, gondviselésének, alyai gondoskodásának jótéteményekbe, segítő, szabadító tényekbe öltöztetett bizonyosságaival sejtetni, hogy ő él és hogy ő kormányoz. A nyomorúttá lett Jób testi-lelki erejének megtörtén felemeli panasz-szavát Isten ellen, mert hiszen annak tulajdonítja a méltatlan szenvedést. „A Mindenhatónak súlyos nyilai vannak én bennem, melyeknek mérge ugyan megemészette az én lelkemet; és az Istennek rettentései úgy ostromolnak engemet, mint egy felkészült haddal.“ (6. r. 4. v.) A porban fetregő Jóbnak 3 barátja egy hang, egy bátorító, vigasztaló szó nélkül ül vele 7 nap és 7 éjszakán a földön; és ez a némaság billenti fel végkép Jób lelki egyensúlyát, mert. „ezek után megnyitá Jób az ő száját és megátkozá születésének napját.“ (1. r. 1. v.) Ez az önátkozódás nemcsak megdöbbentő, de olyan rettenetes, mégsem izléstelen, nem visszataszító, mert igazán emberi. „Orditásaim, mint a vizek ugyan ki omolnak.“ (3. r. 2. 4. v.) Ismerem, hallottam ilyet. A lelkipásztorznak nem ritkán van alkalma hallani ez eget ostromló jajgatásokat, mert hiszen úgy mond Jób is, más nyomorútt ember is: „Nincsen semmi csendességem, semmiképen nem nyughatom, mert rajtam a nyomorúság.“ (u. o. 2. 6. v.) És mikor az ember odajut a sülyedésben, a hol azt gondolja, hogy már nincs veszteni valója sem testi, sem lelki javaiban; mikor azt látja a keserű fájdalomtól elhomályosult lelke, hogy már úgy is mindegy, az Isten elvetette őt kegyelmes orcája előtt: akkor visszafordul annak vérfagyasztó, öngyilkoló keserű daccal és odakiált az Istennek: „Na hát én sem tiltom meg az én szájamat, hanem szólok az én lelkemnek fájdalmában és panaszolkodom az én szívemnek keserűségében.“ (7. r. 11. v.) És Jób szívéből forr, buzog, ajkáról zúg mint kitörő vizek sebes árja, a panaszos beszéd, magával sodorna mindent, magával Jóbnak, a veszni indult embernek lelke üdvösségét. Ő neki már mindegy. Ha Istene őt méltatlanul elhagyta, hát veszen el mindenestől. És jól lehet ismeri az ember Isten roppant hatalmát, az ő maga parányiságát, mert úgy mond, „Ha ötlet ingerlem, vajjon megfelel-e nékem?! Ki megrontana engem forgószélnek háborújával és az én sebeimet minden ő kára nélkül megsokasítaná. Nem hagyna csak lélekzetet is vennem, hanem keserűséggel betöltene engemet stb.“ (9. r. 16. sk. vv.): „mindazáltal szólok és az *Urtól nem félek*; mert nem annyira vádol engem az én lelkem ismérői“ (9. r. 35. v.). És a nyomorútt, porban fetregő ember olyan hajmeresztő vakmerőséggel perel Istenrel, hánytorgatja az ő képzelt igazságát és Istennek igazságtalanságát: „A tökéletest színtűgy, mint a gonoszt megemészti az Isten.“ (9. r. 22. v.) mint Jób a könyve 10, 14, 16, 19, 23 részeiben. Mint mikor egy nagy erejű ember földre teper egy gyengét és még jóformán egy kéz nyomással leszorítva tartja azt, az ott is erőlködik, idétlenül vagdalkozik. Vagy mint az eltaposott féreg mardossa az ember sarkát.

A ki vivott valaha nagy lelki harcot, keresvén az Istent az erkölcsi világban; a ki mint kifejlődött egyéniség mint másban sem, úgy a hit világában sem tud megnyugodni a *tanított tétélekben*, de kutat, mert világosságot, bizonyosságot akar, a ki nagy szenvedések próbáiban tusakodik az Istenrel, az érezni fogja, hogy lélektanilag mennyire igaz, egyszersmind milyen mesterileg van megrajzolva az a lelki fejlődés, melyen az Istenrel perlő ember a lelkében dülő csaták folyama alatt átalmegy addig, míg eljut egy felsőbb világba —

abba, hol Isten él az ő örök szent nyugalomban, végtelen fenségében, örök boldogságában, a hol egyesül a láthatatlan, de élő Istennel zavarhatatlan szent harmóniában; azaz míg eljut odáig, hol valódi emberré lesz, nem emberi kevély üres bölcseséggel többé, hanem nehéz tapasztalatok útján nyert isteni megvilágosítással megalázkodott lelkében.

Az istenfélelemben, jámborságban élt embert a mikor váratlanul mintegy orozva megrohanják a meg nem érdemelt (?) szenvedések, özönnel a csapások: először megtántorodva, megdöbbenve, lelkében keserűséggel, félelemmel, de még a hit hatása alatt meg-némül, várva a bajok hamar elmúlását. Azok pedig nem múlnak, sőt szaporodnak. Mint a hogy a test nem bírja soká a terhe, a betegséget: úgy a lélek is elgyötörve megtörik és elhomályosult szemei mindenütt sötétet, magát az Istent is sötétben látván, a keserűség, fájdalom árja felszakgatja a zsilipeket és a panasz rohanó áradatként zúg, hömpölyög szennyes hullámmal félelemesen. „Jób megnyitá az ő száját és megátkozá születésének napját.“ (3. r. 1. v.) Lelke viharának zúgásában nem hallja Isten szavát, nem érzi az ő támogató kegyelmét. Pedig Ő ott van mellette titkosan akkor is; a kit tagadunk, a ki ellen fellázadunk, annak kegyelmes lehellete támogat az örvény szelén is. Isten az ő nyugalmas fenségében kegyelemmel nézi a vele perlő ember tusakodását, hiszen ő jobban tudja, mint maga az ember, hogy az a szerencsétlen azzal perel és azért perel, mert hinni akar, mert lelke mélyén akkor is ott a hit az égi Atyában, ezért nyugodtan várja a vihar elvonulását. Az el is vonul, az első rohamok az embert összetépi, földig hajtogatják, az ember magát holtelevenig marcangolja. De mikor azt hiszi, hogy itt a megsemmisülés, mint a sir széléről visszajött lázbeteg első ebredésében félig öntudatlan ámulattal szivja magába az éltető nap sugarait, a tápláló levegőt: úgy a lelki halálhoz közel álló ember a kárhozat helyett életre ébred; Isten lelkének titkos ereje hívja vissza. Először a sűrű sötét felhők szakadoznak; a derült nyájas kék ég boltozatából több-több lesz látható... A félelmetes és hosszas perlés után Jób mintha már engesztelni akarná a megbántott Istent a 23-ik részben megszéledült hangon így tanakodik: „Még most is keserűség az én beszédem“ (De hát hogy is vallaná be egyszerre, minden mentegetőzés, minden átmenet nélkül a nagyot hibázott ember az ő nagy hibáját, szörnyű megtévelyedését! Hogyan hódolna meg olyan feltűnően! Arany hidat kell előbb vernie magának. A ki ezt írta, annak magának ezeket át kellett szenvednie, de bizonyosan Istentől ihletett költő, művész is volt az) mivelhogy a rajtam való csapás felyülhaladja az én fohászkozásomat. Ha valaki azt cselekedhetné, hogy az Istent tudnám megtalálni! Bemennék szinte az ő székéig. Szép renddel az én ügyemet előmondanám és az én szájamat betölteném az én ártatlanságomnak mentő erősségeivel. Meg hallanám, micsoda beszédekkel felelne nékem és megérteném, mit mondana nékem. Vajjon az ő erejének nagy volta szerint perelne-e velem? Nem! *Sőt inkább ő adna nekem erőt*“ (A visszatérő bizalom!) „*ott as igaz ő vele perelhet*“... Minekutánna az én útam meglátná és megpróbálna engemet mint az arany úgy jönnek ki ő előle.“ (Az enyhülni kezdő lélek önbiztatgatásai öncsendesítőjei.) Majd derengeni kezd a folyton csendesülő lelkében az Isten szabad tetszésének, mindenhatóságának elismerése. Így okoskodik: Bár én ártatlan vagyok, mert mindenkor „az ő nyom-

dokát követte az én lábam, az ő útát megőriztem. hogy attól el ne hajolnék . . . de vajjon ha valakit ostoroz, kicsoda tilthatja meg őtet! . . . Az én felölem való dekrétumát elvégzi" (11, 13, 14. v.). És **most már** „mikor csak gondolkozom is ő róla, félek tőle; **mert az erős Isten megtörte a nyomorúság által az én szívemet** és a Mindenható megrettentett engemet." (15, 16. v.) Csakugyan az Isten a nyomorúság, a szenvedések által tör, alázza meg az embert, mert ez csak így és csak ezután tud felemelkedni az Isten nagyságának, az ő maga porváltának megismerésére! A 26 ik részben az Istennel perlő, tusakodó Jób már ugyanannak felséges voltáról, nagyságáról dicséneket zeng, nem úgy mintha csak most és mintegy megkorbácsoltatva meghunyászkodástól ismerné ezt meg, hanem úgy, hogy az a nagyság, erő és hatalom — úgy érezte előbb! — neki és általában az embernek terhére, bántására vagyon, de most látja, hogy annak árnyékában megpihenni is üdv. élet az erőtlén embernek, mert ezzel is részese lesz némi részben annak a dicsőségnek.

Nagy István.

(Vége köv.)

TANÜGY.

Tantervünk részleteiben.

Tantervünkről általánosságban beszélvén a múlt alkalommal azzal végeztem, hogy egy valódi revízió-nál legfőbb törekvésünk legyen a mostani **tananyag redukálása** és a tanítási munka megkönnyítése **csoportosítás** által.

Főszempont ez egyetemes érdekből is, de különösen elengedhetlen követelmény az osztatlan népiskolákra nézve.

Nem azt teszi ez, hogy a nyújtandó ismeretek értékét szállítsuk le, hanem csak azt, hogy az eddig kiszabott anyag **mennyiségét** apasszuk, a főtárgyakat a kevésbé aktualis, vagy éppen mellékértékű tárgyak rovására is előtérbe állítsuk.

A népiskola taneredménye — az alapvető elemeket tekintve — mindenütt **egyénerértékű** tartozik lenni s így az ismeretek nyújtásánál tulajdonképen csak egy célt lehet kitűzni; de ehez a célhoz egyik szűkebb, másik tágabb körben mozogva juthat el, a szerint, a mint idő és viszonyok megszabják a munka területének határait.

Epen ezért kell a főtárgyakat különösen kiemelni. Melyek hát azok a főtárgyak?

Olvasás, írás, számtan, különösen a négy alapműveletek minden oldalú begyakorlásában. — Értem itt az egész — és tizedes törtékkel való műveletet.

Es minthogy mi reform. iskolák tantervéről gondoskodunk, a legelső és legfőbb teendőnk a jó és helyes vallástanítás biztosítása. E nélkül meg sem indulhatunk.

Ez a sarkpont, melyen megfordul egész jövőnk s eldől iskoláink sorsa, ha vajjon valóban az egyház veteményes kertjei-é, vagy kidobni való teherként foglalnak helyet az egyház hajójában?

Mikor az olvasást-írást főtárgyként szerepeltetem, szándékosan kerülöm a divatos **nyelvtani anyag** elnevezést, nemcsak azért, mert valóban ezeket **főtárgyakul** és nem a nyelvtani anyag **alrészeiül** kívánom megjelölni; hanem azért is, mivel a mostani

nyelvtan tanítását, annak egész tanmódját, a tőle várt és elérhető taneredményt elhibázott dolognak tekintem, felesleges idővesztegetésnek és a népiskola valódi céljával ellenkező törekvésnek tartom.

Igen, a nyelvtan ott halad az olvasás- és írással karöltve, de nem tudományos szempontok vezérlendik törekvésünket, hanem az életre tanításnak egészségessebb elvei, melyek haladó útunkon leszürük majd a hasznost, a szükségeset és szent egyezésre lépdenek a gyermek természetével, képességével és életviszonyaival.

Most tisztán alaki képzésre törekedvén, alanyi ismereteket nyújtunk növendékeinknek, s meglegszünk azzal, hogy az **alaktant** péld. jól-rosszul bevettük fejükbe s úgynevezett elemzéssel agyongyötörtük lelküket. Tudományos maskarákká tesszük a szegény falusi gyermekeket is, etimologizálunk, ragoztatunk, boncolunk, összerakunk, nyelvtani vesszőparipákon nyargalunk, mert így van ez kiszabva, ez a rendszer, És aztán hová jutunk?

A szegény gyermek elvégre gépiesen megszokja a mondatok felbontását, nevekről, részszókról, igékről, ragokról bizonyos fogalmakkal és betanult szabályokhoz jut; el is recitálja vizsgálatokon, a mit betanult, eredet-határozókról, vég — cél — részeshatározókról beszél, ezeket ki is mutatja a megszokott mondatokból. pedig hát ezekről még a tanító és a vizgát ellenőrző cenzor sem birnak mindig kellő határozottsággal szólni; de a mi fő volna, a mi a népiskolának ebben a tekintetben első feladata és kitűzött célja volna, t. i. a jó olvasás, helyes írás, fogalmazási készség, ez már nem nyugszik kellő alapokon, itt a hiány szembetűnő és az eredmény — legtöbb esetben — igen szomorú.

Nem tehet róla az iskola, nem a tanító, kényszer-zubbonyba szoritották mind a kettőt.

El kell azért dobnunk a mostani nyelvtani anyagot s kitűzni a népiskola céljául: a **jó olvasást**, (meg a szép olvasást is) **helyes írást** és viszonyaihoz mért, helyes és okos gondolkodásra valló **fogalmazást**.

Az olvasás ezeknek az alapja, mert ezzel összekötve — és csakis így — lehet rövid úton a helyes írást begyakorolni és a fogalmazási készséget kívánt eredményhez juttatni.

A mi a nyelvtan alaki oldalát illeti, az olvasás és helyes írás gyakorlata alkalmával lehet és kell annyi ismeretet szerezni, a mennyi képesít arra, hogy egynémelyik növendék középiskolába is bátran belépessen.

Jegyezzük meg azonban, hogy ez a népiskolának nem fő, hanem csak mellékcélja, s még e mellékcél szempontjából is holmi bonyolult nyelvtani szabályokra alanyi, tárgyi, jelzői stb. mellékmondatok ismeretére semmi szükség sincsen. Ezt a gymnasium, reál vagy polgári iskola úgy is újra kezdi s kötelességszerűleg megtanítja.

Sokat olvasni tehát, többször magáért a gépies olvasás gyakorlásáért is, az elolvasottakat tartalmilag, aztán alakilag is tárgyalni, egyes fejezeteket rövid mondatokba foglalni s így az alsóbb osztályokban is leíratni sürgős kötelességünknek ismerjük. Ez a szempont nyerjen kifejezést tantervünkben a nyelvtani anyag kiszabásánál.

A számtani anyagra nézve már fentebb jeleztem álláspontomat. Négy alapművelet egész számokkal és tizedes törtékkel. Ez aztán teljesen bevégezett, hiányt nem tűrő tudás legyen.

A közönséges törtékről csak a törték fogalmáért

az egész számokhoz való viszonyáért emlékezünk meg s ha ebből a több tanítóval bíró iskola (maximalis tanterv) szélesebb körben is képes eredményt felmutatni, péld. a törtek négy alapműveletének legegyszerűbb fogásait elsajátíttatni, hát ez is helyes, csak-hogy ilyen terjedelmű tananyagot nem szabad egyetemlegesen kötelezővé tenni.

Itt is födolog, — sőt itt leginkább — hogy a *gondolkozási* és különösen az *alkalmazási* képesség kiműveltessék, s épen azért az életből merített egyszerű, majd összetettebb példákhoz kell kötni tanítási eljárásunkat s így ehez mérjük a tantervbe felveendő anyag természetét is.

A népiskola az elemekre épít, ez a *kiindulási pont*, de az életre *nevel.* a valószínű életviszonyoknak *tanít*, ez a *végcél*, melyet nem lehet elég sokszor hangoztatni s unos-untalan szem előtt tartani. Nem a káprázatos műfogások brillírozó műhelye ez, hanem az érlelő valóság színtere, honnan felfegyverkezve lépünk az élet küzdelmes útaira.

Magasabb számtani műveletek, különleges fogások nem az életnek, hanem egyes szakoknak feladatait képezik, s holmi rövidített szorzás, osztás, vagy minuciózós mértani feladványok betanítása csak időt rabló. de realis szükségét nem képező munkát adnak a népiskolának. Nem is tudja ezeket csak egy pár jelesebb tehetségű növendék s még ez sem veszi hasznát a közönséges életben.

Ime, a reál tárgyak közül a főbbekre nézve ilyen elveknek hódolok én, melyekre több évi gyakorlat, kísérletezés vezetett.

Hátra volna még a főbbekhez sorakozó többi kötelező tárgy, mint: földrajz, történet, természetrajz — egészségtannal kapcsolatban; de ezekre egyszerűen kimondom, miszerint olvasmányok útján, szemléltetés közbejöttével tanítandók.

Az osztatlan népiskolában III., IV ik osztályban, az osztottban III. osztályban feltétlenül így. Am legyen kézikönyv a földrajz, történelemből az osztott iskolákban, bár itt is csak átmenetileg, szükségből töltsük meg; de természetrajzból sehol sincs szükség kézikönyvre.

Külömben is e tárgyak anyagát más tanmóddal és kisebb terjedelemben kell felvenni tantervünkbe.

Utoljára hagyta a legfontosabb tárgyat, mely — mint mondtam már — a reform. népiskola tanításának, egész nevelési rendszerének vezérlő szelleme Ez pedig a *vallás*. Ez a tárgy és ennek helyes kezelése valami magasabb, szent hivatású intézetté avatja fel az iskolát, hiszen a földön valódi embereket képez, kik egy égi szent örökség után vágyakoznak és ez örökségre méltók akarnak lenni.

A gyermeknek tanulni és gyakorolni kell a valást Tanuljon *imádkozni*, korához és képességéhez mérten megfelelő alkalmi imádságok hiba nélkül, komoly elmondása jól eső harmatként hat gyermek kedélyére. Így kezdjük ápolni szívében a *hitet* s majd a reform. keresztyén hittan tanítása által bevezetjük a valódi *hitéletbe* s képessé tesszük őt arra, hogy igaz lelki örömmel vegyen részt a *templomi istentiszteleteken*. Ime itt van már a gyermek vallás gyakorlásának útján, mit aztán betetőz nála az úrvacsorával való élés.

„A hit nyitja meg a kisdud keblet az agg és nagy szívnek” — mondja a Levana bölése. — „Ha végső órátkban... már minden elvirágozott a megtört szeltemben... végre csak a *hit* éjvirága marad, virul és üdit illatával...”

Oh igen, ez marad meg a végső küzdelemben, azért erre nagy gonddal vezessük gyermekeinket, ápoljuk, őrizzük e kincsekkel meg nem fizethető *virágot* szíveikben!

Hanem hát hogyan ápoltuk eddig? Mit tett az iskola újabb időben ennek ápolására? Hogyan jutottunk odáig, hogy az újabb nemzedék hitbeli fogyatkozásokban szenved s hitét, vallását oly könnyedén veszi?

Ne feleljünk eg enesen e súlyos kérdésekre, hanem látván a veszedelmet, igyekezzünk utat-módot találni a továbbterjedés meggátlására.

Mindenekelőtt az iskolai vallásoktatást reformáljuk, mert eddig, — bár a jó szándék meg volt, — hibás irányban indultunk el s kergettük oktatanul az elérhetlent.

A vallásitanítás eredménytelenségét eddig sokan keresték a kor uralkodó szellemében, a megnehezült életviszonyokban, vagy épen a munkát teljesítő emberek egyéniségében.

Hát hiszen mindeniknek számlájára írjunk valamit és így osszuk el a felelősségnek bizonyos hányadát, de biz ezzel még mit se tettünk s a baj kútforrását még csak meg se közelítettük.

Szerintem, a vallásitanítás eredménytelenségének mélyebben rejlő okai vannak. Ez okok feltalálhatók: a) a cél megtévesztett kitűzésében; b) a módszer helytelenségében, és c) a kiszabott tananyag ridegségében.

Ez okokat kell azért megszüntetni, t. i. a) tüzzünk ki olyan célt, mit az elemi vallásoktatással el lehet érni, és b) a melyet a gyermek növekedő, nemesbedő kedélyvilágával s magával, a megnyilatkozó étellel össze tudunk egyeztetni.

A mennyiben módszerünk hibás, alkalmazzunk olyat, mely beválik, mely már a kezdő fokon kedveltesse meg a gyermekkel a nyilvánuló erkölcsi igazságokat, tudatára juttassa annak, hogy ő egy szent anyaszentegyháznak tagja, értse és meg is tudja mondani mindenkor, hogy ő reform. keresztyén.

Ott van aztán a tananyag. Ezt a mai formájában fel ne vegyük tantervünkbe. hanem visszatérve a katechetikai modorra, a kis katekizmust tegyük a vallásitanítás alapjául.

Tanuljunk e tekintetben, — ha minket a modern didaktika eddig elesábitott, — tanuljunk a róm. kat. holikusoktól.

Természetes, hogy nem meríthetem itt ez uttal ki, a mit e tárgyról elmondani szükséges, mert ez, nem egy hírlapi közlemény keretébe illeszthető be, hanem csak némi fővonásokat emeltem ki a képből, fentartván magamnak a tért, — ha t. i. a Szerkesztő úr is jönnek látja,* — hogy kizárólag a vallásoktatásról majd később is szóllhassak valamit.

Most csak ezt jegyezzük meg:

1. Tüzzünk ki helyes célt.
2. Változtassuk meg a módszert.
3. Alakítsuk át és redukáljuk a tananyagot.

Sinka Lajos.

KÖZÉLETÜNK.

A tiszántúli ev. ref. egyházkerületi egyházi értekezlet közgyűléséről.

(Vége.)

A „Magyar Protestáns Politikai Napilap” ügyében az értekezleti közgyűlés beható vita után kimondta,

* Szívesen és örömmel vesszük.

Szerk.

hogy Bartha Mórnak indítványát s dr. Várady Zsigmond bizottsági tagnak ez eszmét feltétlenül pártoló javaslatát ez úttal mellőzi s dr. Imre József és Szeremlei Sámuel indítványának lényegét teljesen megvalósítva látja a bizottsági előadó által felolvasott munkát azon indítványában, mely szerint a protestáns ügyeknek a napi sajtóban való alapos, céltudatos, gyors és lelkiismeretes képviselésére, az ország fő- és székvárosában *protestáns sajtóiroda* szervezendő s ennek létesítése végett felir az egyházkerületi közgyűléshez, hogy az ismét a konventet keresse meg e tárgyban. A konvent volna aztán hivatva arra, hogy a többi ev. ref. egyházkerületeket is megkérdezze s kedvező eredmény esetén a testvér protestáns egyház képviselével is érintkezésbe lépjen a protestáns sajtóirodának felállítására céljából.

A „Téli Ujság“-nak évszaki lappá változtatása tárgyában, a békés-bánati ev. ref. egyházmegyei „vallásos iratokat terjesztő egyesület“ elnöke Szabó János esperes jelentést tett arról, hogy minden oldalról történt megfontolás után, a nevezett egyesület úgy találta, hogy a „Téli Ujság“-nak jelenlegi alakjában való megjelenése a tervezett változtatásnál sokkal hatásosabb és célhoz vezetőbb; viszont gondot fordít rá az egyesület, hogy ez újság időről-időre tartalmasabb és érdekeinknek megfelelőbb legyen. A jelentést a közgyűlés tudomásul vette s „a vallásos iratokat terjesztő egyesület“ intézkedésébe belenyugodott.

A *tudományos theol. irodalom* fellendítésére célzó indítványról benyújtott bizottsági véleményes jelentést a közgyűlés tudomásul vette azzal, hogy a kiküldött bizottságnak a közgyűlésileg megállapított és elfogadott alapszabályra támaszkodó véleményét a jövő gyűlésre várja.

Zsigmond Sándor esperes, értekezleti pénztárnok betérjeszté a *pénztár* állásáról szóló *számadását*, melyet a számvizsgáló bizottság helybenhagyó jelentése nyomán a közgyűlés az Évkönyvben kinyomatni rendelt, egyszersmind a pénztárnokot méltó előismerés kifejezése mellett a számadás terhe alól felmentette.

Az ezen közgyűlés által megállapított és elfogadott alapszabály értelmében a *tisztújítás* következőképpen ejtetett meg: Mivel hivatalból elnökök a püspök és egyházkerületi főgondnok, egyhangú felkiáltással tisztviselőül választottak: Egyházi alelnökül Széll Kálmán nagyszalontai lelkész, esperes; világi alelnökül Simonffy Imre kir. tanácsos, Debrecen szab. kir. város polgármestere, egyházi főgondnok, kollégiumi helyi gondnok; egyházi jegyzökül dr. Erdős József és Erő s Lajos theol. akad. tanárok; világi jegyzökül dr. Bartha Béla jogakad. tanár, dr. Imre József hódmezővásárhelyi orvos; pénztárnokul Csiky Lajos theol. akad. tanár. — A *nagyválasztmány* nőtagjai: Bay Ilona Debrecen; öz. gróf Degenfeld Gusztávné Téglás; Farkas Antalné Szatmár; Gencsy Albertné Kis-Léta; Hegyi Mihályné Debrecen; Izaák Dezsőné N.-Szekeres; Kiss Áronné Debrecen; öz. Kovács Ferencné Hódmezővásárhely; Lipesei Józsefné Tisza Füred; dr. Medve Kálmánné Budapest; öz. Petry Mihályné Szeghalom; öz. Révész Bálintné Debrecen; Ritoók Zsigmondné Nagyvárád; gróf Tisza Istvánné Geszt; Ujfalussy Sándorné szül. báró Uray Leona Nagykároly; öz. Vályi Jánosné Majtis; öz. Veress Lászlóné Debrecen; Szabó Jánosné Hódmezővásárhely; Széll Kálmánné Nagyszalonta; öz. Gencsy Béláné Balkány; Szeremlei Sámuelné Hódmezővásárhely; dr. Imre Józsefné Hódmezővásárhely. — A *nagyválasztmány lelkészi* jellegű tagjai: Dávidházy János esperes Kaba; Dicsőfi József ref. lelkész Deb-

recen; Garzó Gyula ref. lelkész Gyoma; Gulyás Lajos ref. lelkész Kisujszállás; Kiss Albert ref. lelkész Debrecen; Némethy Lajos ref. lelkész Debrecen; Nagy István esperes H.-K.-Szt.-Imre; Szabó János esperes Hódmezővásárhely; Soltész János ref. lelkész Ombod; Szabó Károly esperes N.-Kereki; Szeremlei Sámuel ref. lelkész Hódmezővásárhely; Soltész László ref. lelkész H.-Szoboszló; K. Tóth Kálmán ref. lelkész Debrecen; Sütő Kálmán esperes Munkács; Görömbei Péter esperes Nagykálló; Zsigmond Sándor esperes H.-Szoboszló; Bencsik István esperes N.-Palád; Szikszay Zoltán esperes M.-Sziget; Dorogi Lajos esperes Kisujszállás; Balogh Ferenc theol. akad. tanár Debrecen; Budai János ref. lelkész Bereh-Böszörmény; Pap Imre ref. lelkész Hódmezővásárhely. — A *nagyválasztmány világi* tagjai: id. dr. Farkas Antal egyh. ker. tanácsbíró Szatmár; György Endre egyházmegyei gondnok Péterfalva, dr. Hajnal István orvos Békés; Hérmán Mihály polgármester, egyházi főgondnok Szatmár; Horthy István egyházmegyei gondnok Kenderes; Izaák Dezső földbirtokos N.-Szekeres; dr. Kovács Sándor jogakad. tanár Debrecen; Lengyel Imre egyházmegyei gondnok Debrecen; Márk Endre egyh. ker. koll. ügyész Debrecen; dr. Nagy Zsigmond főgymn. tanár Debrecen; Puky Gyula egyh. ker. tanácsbíró Budapest; Rázsó Gyula kir. tanácsos alispán Debrecen; Ritoók Zsigmond kir. ítélő táblai elnök N.-Várád; Széll Farkas kir. ítélő táblai tanácselnök Debrecen; Szöllösi Antal M.-Sziget; Thaly Kálmán egyh. kerületi tanácsbíró Budapest; Tisza Kálmán egyh. megyei gondnok Budapest; Uray Imre egyh. m. gondnok Hete; dr. Váradi Zsigmond ügyvéd Nagy-Várád; Ujfalussy Béla egyh. ker. főjegyző Mihálydi; Vályi Árpád földbirtokos Majtis; Mezőssy Béla orsz. gyűlési képviselő Ujfehértó.

Széll Kálmán választott alelnök, a jegyzök és pénztárnok köszönetüket fejezték ki a közgyűlés előlegezett bizalmáért s magukat a rájuk váró kötelesek hű teljesítésére elkötelezték, a mit élénk tetszésnyilvánítás mellett vett tudomásul a közgyűlés.

Világi elnök indítványára az értekezleti közgyűlés jegyzökönyvileg köszönetet mond 1. a m. kir. kereskedelmi Minister urnak az értekezleti tagok részére engedélyezett kedvezményes vasúti igazolványokért; 2. a hódmezővásárhelyi ev. ref. egyháznak a tagok iránt tanúsított lelkes, buzgó áldozatkészségéért és hitrokoni szives vendégszeretetért; 3. Hódmezővásárhely város nemes törvényhatóságának a tapasztalt vendégbarátságért s élénk érdeklődésért; 4. Zsigmond Sándor lelkész-esperesnek egyházi beszéde s imádságai tartásáért, melyeket az Évkönyvben kinyomatni rendelt; 5. dr. Imre József nagyválasztmányi tagnak tartalomdús eszméltető felolvasásáért s általában az előadóknak buzgalmukért, egyszersmind kimondotta, hogy tárgyalásairól Évkönyvet ad ki, melynek szerkesztésével a jegyzöket bizza meg.

Végül az elnökség ügybuzgó fáradozásaiért tolmácsolt köszönet után, a jegyzökönyv hitelesítésével a tisztikar Debrecenben lakó tagjai bizattak meg.

Közgyűlés után két óraker a vendéglátó egyház 250 terítékű társas ebédet adott a Sas-vendéglő emeleti nagy termében, a közgyűlési tagok tiszteletére, a melyen lelkes pohárköszöntöket mondtak többen; így Kiss Áron püspök a királyért, Szabó János esperes az elnökségért, Széll Kálmán esperes a nemes város törvényhatóságáért, Zsigmond Sándor esperes az áldozatkész, hitbuzgó egyházért, Juhász Mihály polgármester a közgyűlési tagokért, Szeremlei Sámuel báró

Thorockay Viktor főispánért, ezenkívül még tósztoztak dr. Endrey Gyula orsz. képviselő, Csák Emil lelkész, Csiky Lajos, dr. Bartha Béla és mások.

Ebéd után a rendező bizottság szíves kalaúzolása mellett a helyi nevezetességeket, úgymint a főgymn. épületét és gyűjteményeit, az állami földmives iskolát, a ref. újtemplomot és az újvárosi templomot, a Kovács-Küry népiskolát, az állami óvónő-képzőintézetet, a városi szemkórházat, az Erzsébet sétányt a nyári színházzal és az ártézi közfürdővel tekintették meg a vidéki vendégek. Este nyolc órakor meg a városi törvényhatóság által rendezett társas lakoma várta a vendégeket szintén a Sas-szálló emeleti nagy termében. Ekkor báró Thorockay Viktor mondott pohárköszöntőt ö Felségéért a Királyért, dr. Imre József gróf Ráday Gedeon egyházmegyei gondnokért; továbbá tósztoztak a már ebéd alkalmából említett férfiakon kívül Görömbei Péter esperes és még számosan.

Általában az értekezleti közgyűlés lefolyása arról győzött meg kit-kit, hogy az ilyen évi vándorgyűléseknek missiója van s ennek meg is felelnek cél-tudatos vezetés, tapintatos rendezés, kellő érdeklődés mellett.

A hódmezővásárhelyi örömnapi emléke, hatása és áldása legyen maradandó a szívekben!

A békésbánati ev. ref. egyházmegye közgyűlése.

Őszi közgyűlésünk okt. 24, 25, 26. napjain tartott meg Szeged városában, Szabó János esperes és gróf Ráday Gedeon elnöklete mellett. E közgyűlés nem mondható népesnek. A lelkészi karból is többen hiányoztak, a világi tanácsbírók közül ketten u. m. Oláh György és Vattay Miklós nem rég elhaltak, némelyiket pedig már évek óta nem láttuk gyűlésünkön. Az is szinte feltűnő, hogy az egyházak tisztos gondnokai, a népies elem mindig ritkább és ritkább számban jelennek meg e gyűléseken.

A templomban végzett ájtatosság után a városi székház dísztermébe vonultunk, hol esperesünk buzgó imádsággal s rövid beszéddel megnyitá a gyűlést. A tárgysorozat 86 pontból állt, ezenfelül elintézésre várt 11 bírósági ügy; és ki volt tűzve lelkész-egyesületi gyűlés tartása is. A nagy munkát nagy igyekezettel, nagy kitartással végezte a gyűlés. A nehéznek látszó elintézését is megkönnyíté az előadóknak szakértelme és buzgósága.

Legelőbb is az újonnan választott tanácsbíró, Darabos Sándor szent-andrási lelkész, és az új főjegyző: Futó Zoltán szentesi atyánkfia tettek le az esküt s ajánlották fel magokat az egyházmegye szolgálatára.

Azután tárgyalásra került a nagy gonddal, hűséggel, szorgalommal összeállított s már a gyűlés előtt nyomtatásban szétküldött *esperesi jelentés*. Ebből látjuk hogy a vallásérkölcsei let e nagy egyházmegye területén szépen fejlődik; fejlődését legtöbb helyen munkás lelkészek s buzgó presbyterek s egyháztagnak munkálják. Ott hol esetleg a presbyterium, s az egyházi tisztviselők nem elég buzgók a templom látogatásában a gyűlés ezeket kötelességeik teljesítésére felhívta.

A konfirmáció oktatását legtöbb helyen a lelkész k végzik a törvény értelmében, de végzik azt néhol a tanítók is. Áttért hozzánk 21 egyházban 68 egyén, kitért tőlünk 17 egyházban 54. Ezenfelül felekezetenélkülivé lett 129; ezek régi nazarénusok és baptisták.

Az egyházmegyében a felekezetenélküliek száma most már 763-ra emelkedett. Vegyes házasság 38 egyházban 408 kötött. E tekintetben nagy a szaporulat. Ebből megegyezést kötött a jelentések szerint a gyermekek vallására nézve 175 pár, és pedig javunkra 85, kárunkra 90 pár. Veszteség 5. A meg nem keresztelt gyermekek száma 5 egyházban 48. A meg nem esküdtött pároké 219. E téren is emelkedés van. Temetésnél az egyházi szertartást mellőzték 10 esetben. A lélek szám: a 41 anya és 13 leány, és a 441 fiók egyházban és szörványokban kerek számban 200.000. Tényleges szaporulat a levonások után 2461. Az adakozások összege: 32,483 korona. Az iskolák fejlődéséről, a tanítás sikeréről a tanügyi előadó referált sok öröndetes eseményt.

Mint általában öröndetes tény kiemelkedik az egyházmegye életében az új egyházak folytonos szaporodása. Két év előtt is több új egyház alakulását jeleztem; mostani gyűlésünkről is ily szép jelenséget jegyezhetek fel. Anya-egyházzá akar lenni Szt.-Heléna, lennt a Duna partján az oláh tengerben egy kis sziget. Csehek itteni hitsorsosaink, hussita maradvány, de lelkesen ígérnek, hogy ha magyar lelkészt kapnak, mind magyarrá lesznek. Anya-egyház lesz még Csanád-Apátfalva, és ha kivihető lesz a kinestárnál Mező-Hegy. Nagy-Kikindának két fiók egyháza alakult: Zombolya, és Monostor. Buziáson is fiók egyház létesült.

Hódmezővásárhelyen az iskolás gyermekeknek temetésre járását az egyháztanács beszüntette. A régi szokáshoz ragaszkodók ezt megfellebezték az egyházmegyére, és itt hosszas vita után az egyháztanács álláspontja elfogadtatott. Ez az eljárás a többi gyülekezeteknek is figyelmébe lön ajánlva.

Az egész országban talán egyedül áll a magyarzebei egyház abban a tekintetben, hogy két évtizeden át következetesen megtagadta a közalapi járulék fizetését. Most már végrehajtással mennek ellene. Bizony megérdemli.

Az egyházmegye lelkészi nyugdíj intézetének hűség és gondos kezelője Pap Imre lelkésztársunk jelelenti, hogy az alap 240,300 korona. Évi költségelőirányzata 6080 korona. A nagy kiterjedésű missiókban a jelentések szerint buzgó munkálkodást fejtettek ki a lelkészek.

A nagyvárosi leányinternátusra az egyházmegye 200 korona megszavazásával kifejezést adott annak, hogy a nőnevelés ügyének fejlesztésén minden áldozattal közre kell munkálni.

Az egyházmegye költségvetésének tárgyalásánál Szeremlei Sámuel úr javaslatára egyhangúlag fogadta el az egyházmegye azt, hogy szeretve nagyrabecsült Esperesünk óriási munkát igénylő teendőinek megkönnyebbitésére, e roppant kiterjedésű egyházmegye igazgatási dolgainak ellátására, — nehogy esperesünk az emberfeletti munkával tovább is terheltessék, — mellé egy esperesi titkár állíttassék be, kinek javadalmazására 800 frt esperesünk szabad rendelkezése alá bocsátassék. Ezek valának a közérdekűbb tárgyak a közgyűlésen.

A bírósági ügyeknél a többek közt volt egy súlyos fegyelmi eset is. A sok időt igénybe vett tárgyalás azon fájdalmas és elszomorító határozattal végződött, hogy egy szép gyülekezetünknek lelkésze állásától végleg megfosztatik.

Lelkész egyesületi gyűlésünk a „Téli Ujság”-ra

nézve, e nagy elterjedésnek örvendő lapunkra, annak szerkesztésére tett intézkedést.

Egyházmegyénk, böles és nagy buzgalmú vezérei-nek irányítása mellett haladjon évről-évre többről-többről! A krónika minden évben haladásról, diadalról számolhasson. Hűség, buzgóság, lelkesedés, béke és szeretet végezzék itt nagy célú munkáikat! Ily munkával nyilvánítjuk a méltó hálát fáradhatlan elnökeink tisztelettől övezett személye iránt is.

Fekete Gyula.

Az egyházas gondolkozás és áldozatkészség szép példái.

Van két testvér-egyházközség a Tisza partján: *Tisza-Roff* és *Tisza-Bura*. A kanyargó Tisza, mint közös édes anya öleli őket körül-körül folyásával; s mint anya a gyermekeit könyjeivel megöntözi most örömkönyvével, majd fájo könyvével: úgy öntözi mossa a hatalmas magyar folyó habjaival a két testvért, Tisza-Roffot s Tisza-Burát. Közös a jó és balsorsuk; közös az örömük, egymást követik közös ünnepeik. Úgy történt ugyanis — közös ünnepeikről szólva — hogy a hevesnagykunsági egyházvidék a tavaszi közgyűlést itt minálunk Roffon s most legutóbb október 3-án az őszi gyűlést Tisza-Burán tartotta meg. Im ezek voltak a mi közös ünnepeink, a mi magasztosan szép ünnepeink! Egymást követte időben is a két ünnep s egymást követték az áldozatkészségről, egyházas gondolkozásról tanúskodó nemes cselekedetben a két testvéregyház nagyérdemű főgondnokai.

Hirt adott már a tudósítás annak idején a tiszaroffi egyházmegyei közgyűlés lefolyásáról s azon alkalmal történt ama kimagasló tényről, hogy ekkleziásánk főgondnoka *Roffi Borbély Géza* mint vendégelte meg maga költségén adott dús ebéddel, saját ősi kastélyában az egyházmegye tanácsos rendeit, s több mint száz vendéget s most, midőn az őszi közgyűlés meghívója szárnyra kelt, nagy lelki örömmel olvastuk ismét: „a gyűlés tagjai tiszaburai egyházi főgondnok gróf *Waldeck Frigyesnek* lesznek szívesen látott vendégei.“

Elközelgett aztán az óhajtott nap! Okt. 2-án már hintó, hintó után robogva, fényes címeres kocsik hordták a vendégeket a 7—8 kilométernyire fekvő vasúti állomástól, öröm ragyogott mindenkinek az arcán, érkezőknek úgy, mint helybelieknek, vendégeknek úgy mint vendéglátóknak. A nemes gróf és neje: *Roffi Borbély Etelka* fáradságot nem ismerve buzgólkodtak az előintézkedések megtételénél, vendégek elfogadásánál s elszállásolása körül. A tiszaroffi ős Waldeck kastély gyönyörű szobái várták az érkezők egy részét, más részöket T.-Burán *Bárcai Bárcay Gyula* s művelt lelkű ifjú neje *Rakovszky Judith* látták szívesen úri hajlékukban. Nehányan a vendégek közül egyes egyháztagnoknál is voltak elhelyezve.

Szép nap virradt Tisza-Burára október 3-án. Ragyogott Isten szeme a nap, mintha hirdeténe, hogy az Úrnak kedve telik az ilyen cselekedetekben. Mindnyájan megjelentünk, három beteges vagy akadályozott lelkész-társ kivételével az egyházmegye gyűlésén. A kis falu 70 év óta nem látott ilyen gyülekezetet, 1830. táján volt ott az utolsó tractualis gyűlés. Énekünk buzgó zivból fakadt föl a kicsiny templomban, melynek oronáját, szószékjét, úrasztalát, ennek terítőjét, kelyhét már évvel ezelőtt a Bárcai és Waldeck családok áldozat-Pézsége állította, adományozta. Buzgó szívvel imád-

kozott az egyházközség jubiláns lelkésze, az áldott lelkű, derék *Jákó Balázs*, ki negyedszázad óta szolgálja hiven az Urat a hívek kicsiny gyülekezetében T.-Burán.

Ilyen sokszorosan ünnepélyes alkalommal a gyűlés folyása is mintha impozánsabb volna, legalább úgy tetszik ez az ember lelkének. Különben olyan elnökök vezetése mellett, mint a minők a mi büszkeségeink: *Dorogi Lajos* esperes és *Horthy István* egyh. m. gondnok, hogy ne is lenne impozáns a gyűlés!

Nem céloom — nem is ezt jegyeztem tudósításom címéül — referálni a gyűlés tárgyalásairól. Tanulságos volna pedig az egyházlátogatási jegyzőkönyvek alapján szerkesztett terjedelmes és nagyszabású esperesi jelentést, legalább főbb adataiban, közölni. Fontos dolog volna méltatnom azon örvendetes jelenséget, hogy egyházi gyűléseinken az anyagi ügyek intézése mellett a lelki — tehát sokkal fontosabb ügyek, hogy hódítanak (Istennek hála!) mind nagyobb-nagyobb tért. De hagyjuk ezt, az egyházmegyei jegyzőkönyv majd tanúságot fog tenni az esti 11 óráig tartott gyűlés eredményes tárgyalásairól.

Délelőtt villás reggeli, délben gazdag ebéd következett. Nem maradtak el a tósztok sem, megáradt a szívek öröme. Az áldott szívü vendéglátók: a nemes grófi család, a t.-burai gyülekezet, a jubiláns lelkész s a szív jó érzésében a fenkölt gondolkozásban egybe-forrott egyházmegyei elnökség (a mi szeretve tisztelt „Kétféjü sasunk“, *Medgyaszay Gyula* barátunk felköszöntője szerint) s többek egészségeért, éteért, virulásáért, boldogságáért összecsendült a pohár. Egyszer-egyszer, egy egy ékesen szóló idősebb papnak ajkán, mint az ige, úgy zengett az asztalfeletti szó, a nehéz idők, a mostani nemszeretem napok szomorú tapasztalatai nyertek kifejezést s úgy megfogadtuk, mintha templomban lettünk volna, hogy ki mit áldozhat, ki százakba került dús asztalt, ki meg erejét az ő lelkének, ha kell életünket is, hogy adjuk oda, hogy áldozuk a drága Slonért!

Ilyen magasztos érzésekkel, édes tapasztalatokkal gazdagította szívünket, lelkünket a t. burai egyházmegyei gyűlés. Köszönet mindeztért az áldozatkész grófi családnak, úri családoknak, a tiszaburai gyülekezetnek s buzgó lelkészenek!

Ebéd után az áldozatkész gróf az egyházmegyei közgyűlés összes tagjait nagy csoportban lefényképez-tette s a fényképet egyházmegyénk minden egyes egyházközségének megküldendi emlékül. Mi pedig az ő nemes tettének emlékét, s ama szép nap történetének képét hoztuk el onnan szívünkben, lelkünkben.

Török Imre,
t.-roffi lelkész.

IRODALOM.

Kálvin új életrajza korfestéssel. Négy évvel ezelőtt ismerttettem e lap vezércikkében (D. P. L. 1896. 44. sz.) a nagy vállalat előrajzát, mely szerint a montaubani református theologiai fakultás tanára *Doumergue Emil* minden eddiginél bővebben és alaposabban fogja megírni a nagy reformátornak hozzáméltó életrajzát új világításban, a kort is festve. Több évi adatgyűjtés és előkészület után megjelent csakugyan az I. kötet francia nyelven, címe: „*Kálvin János*. Korának emberei és dolgai“. Ekötét tárgyalja „Kálvin ifjú korát“ 1509—1536.

Diszítve 157 régi metszettel, sajátkezű iratokkal és 113 eredeti rajzzal. Megjelent Lausanneban (Helvétia) 1899-ben, 4 r. IX. + 634 lap. Kiadó Bridel György és társa lausannei tudós könyvkiadó. Ára 20 frank. Még 4 kötet fogja követni évről évre, hasonló diszítésekkel. E nagy művet méltóan ismertette Warfield B. B. princeptoni hittanár az általa szerkesztett évnegyedes nagy szemlében, melynek címe „A református és presbyterianus Szemle“, angolul (Philadelphia, 1900. októberi szám). Fel van használva e műre minden eddigi forrás; latin, német, hollandi, angol, francia nyelvű; főleg Kálvin összes munkái, 57 kötet, az egykoruak levelezései, a monographiák, úgy hogy ismertető azt „felérő (adaequat) életrajz“-nak nevezi. A protestáns régészet minden lámpája nyújtja világát, a pápás legendák ködét szétfoszlatva. Valóságos emlékmű ez, mely a legnagyobb theologusnak emeltetik. Oly eleven és korhű fejtés az hogy a ki hozzá kezd az olvasásához, nem nyugszik, míg végére nem jut. Vajha hazánkban is — mely oly sokat köszön a kálvinizmusnak — a nemes lelkék táplálkoznak e művel; az erős lelkekkel érintkezés erősíti A reformáció emlékünnepeinek estéjén, 1900. Balogh Ferenc.

Irodalmi esemény. A magyar literatura hívei ez idő szerint alig beszélnek másról, mint arról a hatalmas vállalatról, amely a *Légrády testvérek* kiadásában most indult meg. A 200 füzetre, vagyis tíz kötetre rugó irodalmi mű, amelynek első füzetét már szétküldték, Brehm Alfréd „Tierleben“ című korszakos nagy művének magyar kiadása. Ezt a művet, amely Németországon kívül is óriás feltűnést keltett, a magyar kiadó cég nem egyszerű fordításban adja a közönségnek. A magyaros átültetés eszközlői a tudomány mai színvonalához s a hazai viszonyokhoz alkalmazzák, a mi azt jelenti, hogy a most megindult magyar kiadás a Brehm-féle mű összes eddigi megjelent kiadásainál értékesebb lesz, mert az évek folyama alatt az eredeti munka némely része elavult. Az újabb megfigyelésekkel s a hazai adatok felhasználásával bővített magyar Brehm olyan teljes mű lesz a melyhez hasonló egy művelt nemzet nyelvén sem jelent meg. Ez a vállalat mind arányaira, mind eszközeire nézve a legnagyobb természetudományi mű, amely magyar kiadásban napvilágot látott. Illusztrálja ezt nemcsak az, hogy tíz vas-kos kötetből fog állani, de az is, hogy a rendkívül becses szöveget 1800 művészi kép magyarítja, hogy 80 fekete nyomatu műlap és 100 színes nyomatu műmelléklet járul hozzá. A mű címe: „Az állatok világa.“ Szerkesztője *Méhely Lajos*, a magyar tudományos akadémia és több külföldi tudományos társulat levelező tagja. Munkatársai Chernel István, Csiki Ernő, Kohut Rezső és dr. Rätz István, a kik a szakirodalom legkiválóbb művelői. Hogy az „Állatok világa“ mennyire felkeltette maga iránt a figyelmet s hogy azt mily értékesnek tartják, az is bizonyítja, hogy Wlassics Gyula és Darányi Ignác miniszterek a művet körrendeletben ajánlották. Az eddig megjelent füzetekben a majmokról van szó. A majomvilág rendkívül érdekes leírása kezdődik meg benne oly élénken és színesen, hogy a laikusnak is gyönyörűségére szolgál. — A magyar Brehm kétféle kiadásban fog az olvasó közönség elé kerülni, u. m. bekötött és füzetes kiadásban. A bekötött kiadás első kötete 1901. évi január hó folyamán fog megjelenni. Ezentul minden további félév egy-egy újabb kötetet fog a könyvpiacra hozni, s így öt év lefolyása alatt a 10 kötetből álló mű tel-

jesen be lesz fejezve. Minden kötet 18 koronába fog kerülni, az egész 10 kötet ára tehát diszes félbörkötésben 180 korona. Az egész mű 200 füzetből fog állani, melyeknek ára 80 fillér lesz; a diszes bekötési tábla 3 koronáért lesz kapható. A bekötés háta finom chagrinbörből készül, gazdag aranyozással, a bekötés táblája tartós vászonból való. Nagy súlyt vetnek az izlésre, szépségre és tartósságra. Az első füzetek már ez év október havában kerültek a könyvpiacra, és ezentul havonta 3—4 füzet fog megjelenni, átlag egy-egy heti időközökben. A füzetes kiadás semmi esetre sem fog több mint 200 füzetre terjedni. Mutatvány füzetet és tájékoztatót a kiadóhivatal ingyen és bérmentesen küld.

Ifjúsági hírlapirodalom. Három ifjúsági lap, egy régi, egy átalakult, egy új mutatkozott be október első napjaiban. A *Debreceni Főiskolai Lapok* XLIII-ik évfolyamát kezdte meg új erővel új ösvényen. Felelős szerkesztője ifj. *Rác Lajos*, főmunkatársa *Dóci Jenő*. A kitartó munkát irták zászlójukra. Nem akarnak fölösleges lármát és parádézást. — Nagyon helyes s óhajtuk, hogy a szép programot be is váltsák s hogy a lap ne feltűnési viszketegnek, hanem komoly ambíciónak és belső munkaösztönnek legyen a mutatója! A lapot a magy. irod. önképző-társulat adja ki, megjelen havonként, előfizetési ára egész évre 4 korona, fél évre 2 korona. Az előfizetések a lap kiadóhivatalához küldendők. — A másik ifjúsági lap a XXXI ik évfolyamát nyitó *Közlöny*, melyet eddig a hittanszaki önképző kör adott ki, a jelen évtől kezdve pedig a magyarországi evang. reform. theologiák ifjúságának hivatalos lapja. Megjelen havonként kétszer. Előfizetési díja: egy évre 6 korona. Felelős szerkesztő, kihez az előfizetések is küldendők, *Nánássy Lajos*, debreceni 3. éves hittanhallgató. Az első szám céltudatos, komoly munka gyümölcse s az egyesült erővel való működésből ezután még tartalmasabb lapot remélhetünk. — A harmadik lapot *Ébresztő* címmel Budapesten indították meg okt. 1-én, mint a magyar evang. ifjúság lapját. Megindította pedig a budapesti ref. ifjúsági egyesület. Szerkesztője *Csűrös István*, főmunkatársa *Kovács László*. — Az „Ébresztő“ a prot. ifjúságot akarja bűnös tételestől és közönyéből felébreszteni, a szeretet munkáira serkenteni s e célból egyesületek szervezésére buzdítani. Az első szám már teljes lelkesedéssel fújja az ébresztő trombitát s talán nem is hiába fújja. Egy képet is közöl, t. i. a versaillesi kongresszus tagjainak fényképét. Megjelenik minden hó elején, előfizetési ára egy évre 2 korona, félévre 1 korona.

NEKROLOG.

SZILÁGYI MÁRTON

(1842. október 28—1900. október 21.).

Letettük gyászos sirjába, nyugalma csendes honába tevékeny lelkipásztorát a füzes-gyarmati ev. ref. egyháznak. A ki mint ragyogó szövétnek — úgy is mint akadémikus rektor, úgy is mint gymnasiumi tanár, úgy is mint lelkipásztor — nemes lelkének fényével, sok ezerek világossága volt: most már néma, örök sötétség takarja.

Kialudt az a varázsfény, mely oly sokakat tiszta erkölcsiség, nyílt őszinteség, egyenes jellem, igazság-

szeretet, nemes áldozatkészség, önzetlen hazaszeretetre vezérlet!

Megszűnt dobogni a sziv, mely az evangéliumi szeretet szent lángjával ölelte keblére s ha kellett, óstorozta a gondjaira bizott gyülekezetnek nagyjait, kiesinyjeit!

Lezáródott, elnémult örökre az ajk, mely a hit és vigasztalás elővizétől eseregdezte, annyi kétség s fájdalomtól szorongó kebelnek adott megnyugvást és enyhületet!

A tudományosan képzett, apostoli buzgalmú és szorgalmú lelképásztor, ki oly sok csecsemőt vezetett a vallás karjain az életbe, annyi szivfrigyét áldott és erősített meg az Úr oltáránál; a megtestesült egyenes és tiszta jellemű emberbarát; a földi megpróbáltatásokat s rá mért kereszteteket Jóbi türelemmel hordozó, páratlan jóságú férj és családapa, végső kérelmében, — a kimúlás tekintetében — mennyei atyjától meghallgatva most már, mint hirtelen összeomlott hamu, mint az enyészet férgének martaléka, nyugszik sirjának csendes kebelén.

Az idézett életrajzi adatait, saját feljegyzése szerint, a következőkben foglalhatjuk össze röviden: „Született Berettyó-Szent Mártonban, Bihar megyében 1842. október 28-án Szilágyi Mihály és Rásó Mária szegénysorsú, nemes származású szüleitől. Elemi iskoláit szülőhelyén kezdve, Nagyváradon — hova időközben szülei lakásukat áttették — bevégezvén, 1855. őszén a debreceni főiskola növendéke lett, hol szegénységgel, sok szükséggel küzdve, mind a gymnasiumi, mind a theologiai tanfolyamot kitűnő sikerrel végezte be. Az 1867. év őszén a füzes-gyarmati akadémikus rektori állásra specificáltatott, ily minőségben működött négy évig. 1871. őszén a tanítói hivataltól megválva, Gyomán segédlelkészkedett, honnan 10 hó elteltével a boldog emlékü s nagyhirű békés bánáti esperes Hajnal Ábel mellé hívatott meg segédlelkészül, de alig pár havi szolgálat után a békési VI. osztályú gymnasiumban ekkor megüresedett egyik tanári állásra választatott meg. Minden vágya, hajlama, a lelkész pályára vonzván, két év múlva a tanári pályáról lemondott, ismét Gyomán, majd Mező-Túron, végül másodizben is Hajnal Ábel mellett segédlelkészkedett. Hajnal Ábel mellől 1875. augusztus 22-én Debeliácsára — ma Torontál-Vásárhely — választatott meg rendes lelkészül. E község — mint határövidéki község — éppen ekkor állott azon átmeneti időponton, hogy az országos törvényhozás által Torontál vármegyébe kebeleztetvén, az eddigi katonai rendszer alól közigazgatási hatósága alá jutott, sehogysem tudtak, jobban mondva nem akartak a katonai fegyelmet megszokott s a született katonaságban némi büszkeséget helyezett u. n.: graniésárok az új közigazgatási formákhoz, községi képviselői rendszerhez, annak jogaihoz, kötelességeihez, követelményeihez alkalmazkodni; neki jutott a nehéz feladat, a különben derék, jó módu és tiszta református vallású lakosságot, az alkotmányos alapon nyugvó polgári közigazgatási rendszernek, az eddigi reglement s forsriff szellemű katonainál áldásosabb s szabadságszeretettelünkkel összhangzóbb voltáról felvilágosítani, sok szóharc, vita s küzdelem árán az egyház anyagi jövőjét is biztosítani. E biztosítás akkép történt, hogy a tulajdonképeni egyház fenntartására — az iskolák a volt határövidéken törvény szerint községek tartozván lenni — a községi képviselőtestület 56 catasztrális hold földet adott s íratott át telekkönyvileg az egyház birtokául. Már előzőleg mintegy nyolcszáz forintra menő költséggel, párját ritkító szép tem-

plomát, tornyát a község pénztárából jó karba hozva, ugyanattól 600 forint kiadással az egyház megrepedt harangjai újra öntettek. Debeliácsáról két és fél évi működés után Csökmöre — Bihar megye — választatott meg lelkészül, hol hét évet töltött az Úr szolgálatában, az egyház zilált pénzügyi viszonyait itt is a derék, értelmes presbiterium pártfogása s támogatásával rendbe hozta, új egyházi adókulcsot hozott be, egy új tanítói állomást s iskolát állított fel. 1884. július 20-án majdnem egyhangulag azon egyház választotta meg lelkészül, hol iskolái végeztével nyilvános pályáját kezdte meg, t. i. a füzes-gyarmati. A kegyeleti év leteltével ez állását 1887. április 24-én foglalta el s azóta Istennek meghálálhatatlan kegyelméből itt munkálkodott haláláig, bár kora haladtával, gyengülő testi erővel, de mindvégig ifjúi hévvel, tevékenységgel és buzgósággal.

Papp Lajos,

nyugalomra lépett lelkész tanító.

(Vége köv.)

KÜLÖNFÉLEK.

— A reformáció évfordulati napjának ünneplése Debrecenben. Debreceni főiskolánk nagyszabású reformációi emlékünnepe, okt. 31. d. e 10 órakor az ev. ref. nagytemplom minden zugát, földszintjét és karzatait egyaránt megtöltő hallgatóság — főiskolai tanári kar, tanári vezetés alatt megjelent összes ifjúság s előkelő városi közönség — jelenlétében és rendkívüli érdeklődése mellett folyt le a lapunk legutóbbi számában már közzétett tüzetes programm mellett. A gyülekezeti énekek s a főiskolai cantus és tanítóképző intézeti énekek által előadott szabatos ének-számok-alkotta keretnek központját, Csiky Lajos főiskolai lelkész lélekemelő imája után, Eröss Lajos theol. akad. dékának tartalmas, megragadóan szép s az egész közönségre mélyes benyomást gyakorolt egyházi beszéde alkotta, a mely Jelenések 14. r. 6. 7. verse alapján a reformatio áldásait fejtegette. A hatalmas beszédnek, a melyet különben külön füzetben is közre fognak bocsátani s Debrecenben terjeszteni fognak, tüzetesebb méltatásába mi nem bocsátkozunk, mint-hogy olvasóközönségünk iránti figyelemből, lapunk jövő számának élén, egész terjedelmében közzé fogjuk tenni s építő erejének és szépségeinek közvetlen élvezetére alkalmat nyitunk. De a legszélesebb rétegekre gyakorolt s az elismerés számtalan spontán megnyilatkozásában is jelentkezett, jótékony, áldásos eszméltető hatását jól esik már most megállapítanunk. — A templomi istenisztelet után délelőtt a gályarabok emlékoszlopának ünnepeles megkoszorúzása következett az ev. ref. felsőbb leányiskola és tanítónőképzde összes tanárainak, növendékeinek s a nagytemplomból kiözlött fényes nagyközönségnek jelenlétében, mely alkalommal a főiskolai énekkarszintén közreműködött, Nánássy Lajos hittanhallgató szép emlékbeszédet tartott, Gacsai János Ith. alkalmi költeményt szavalt, R. Vozáry Ilonka 4 éves tanítónőképző intézeti növendék pedig lendületes szavak kíséretében tette föl társai koszorúját az emlékoszlopra. Szavai ime ekként hangzottak: „Nagy és nemes keresztyén jellemek tetteit ujtja fel elménkben ez emlékoszlop, mely egy fenkölt női lélek kegyeletének beszélő bizonyossága. Áldottak legyenek a dicső hitbajnokok, a kik Istenünk, vallásunk és

hazánk iránt tartozó hűségre tanítanak lelkesítő példájokkal. Legyen a küzdelmes múlt — szebb jövőnek záloga! — A ref. felsőbb leányiskolának ezt a kegyeletes actust közvetlen megelőzőtt belkörü ünnepén Nagy Gyula vallásánár emelkedett szellemü imát, aztán pedig a nagy nap jelentőségéről tartalmas emlékbeszédet tartott. Végül d. u. a VI. számú akadémiai tanteremben a hittan-szaki önképző társulat ünnepélye folyt le az akadémiai tanárok s az ifjúság jelenlétében következő programmal: 1. Ének: XC. zsoltár 1. verse. 2. Megnyitó beszéd Csighy Andor szénior, társulati elnöktől. 3. Felolvasás Hagymássy Gyula 3. th.-tól. 4. Alkalmi költemény, írta és szavalta Baja Mihály 1. th. 5. Záró ima Kiss Tamás esk. fel.-tól. 6. Ének: 70. dicséret 7. verse. — s — a.

— **A főiskolai igazgatótanács gazdasági albizottsága** (tagjai Dávidházy János elnöklete alatt Kovács József ügyvéd dr. Baconi Lajos jogtanár, K. Kiss József főgymn. tanár és Sass Béla theol. ak. tanár, mint jegyző) fáradhatlan elnökének vezetése alatt október hó 26, 27, 28, 29 és 30. napján tartott üléseiben vizsgálta felül az 1889/1900. iskolai évről készült főiskolai számadásokat és a gazdasági tanács összes jegyzőkönyveit s tüzetes jelentését a nov. 2. éppen lapunk zártakor üléselő igazgatótanács útján terjeszti a főt. egyházkerület elébe. A gazdasági albizottság indítványozta a forgalmi és vagyonkimutatásoknak, esetleg időnként magának a számadásoknak is, 300 példányban a főiskolai pénztári hi atal által történendő szabályszerű közzétételét. Az igazgatótanács akadémiai albizottsága Széll Kálmán esperest helyettes elnök elnöklete alatt október 30. d. u. intézte el a főtiszt. és méltós. igazgatótanácsi elnökség által hozzá utalt ügyeket.

— **Állami és felekezeti népiskolák.** Lapunk egyik közeli számában ifj. Lány József azt a társadalomban elterjedt balvéleményt cáfolta meggyőző okokkal, mely szerint az állami tanintézetek minden tekintetben felülműlják a felekezeti iskolákat. Jól esik látnunk, hogy e merőben alaptalan és méltánytalan vélemény ellen nemcsak mi tiltakozunk, hanem tekintélyes municipiumok is fölemelik ellene szavukat. Így abban a körrendeletben, amelyet Jász-Nagykun-Szolnok vármegye közigazgatási bizottsága ez év júliusában dr. Lenk Gusztáv főorvos és Eötvös Károly Lajos kir. tanfelügyelő jelentései alapján adott ki. nagy megnyugtatóra ilyes kijelentéseket olvasunk: Be kell ismerni, hogy a különben is túlterhelt iskola-fentartó testületek megteszik a lehető, legalább megteszik azt, amit az állam; mert hiszen az állami iskolák sem épen tekinthetők mintául stb. Ez elfogulatlan, tárgyilagossá itéletet is odaiktatjuk az ifj. Lány József cáfolata mellé.

— **Adományok a Bethlen Gábor szobrára.** A Nagy-Enyeden felállítandó Bethlen-szoborra 1900 októberig az alábbi protestáns egyházak és lelkészek adakoztak: A nagyenyedi ev. ref. egyházközség 1000 kor. Az ág. ev. egyház erdélyi országos tanácsa, Nagy-Szeben 200 kor. A brassói ág. ev. (szász) egyházközség 50 kor. Az örálja-boldogfalvi ev. ref. egyház 30 kor. A kisujszállási ev. ref. egyház 20 kor. A téglási ev. ref. egyház 19 kor. 40 fil. Az alpetesi ev. ref. egyház 15 korona. A kunszentmiklósi ev. ref. egyház 10 kor. A hódmezővásárhelyi ev. ref. egyház 10 kor. A karczagi ev. ref. egyház 10 kor. A turkevei ev. ref. egyház 10 kor. A mező-csádi ev. ref. egyház 10 kor. A dobsinai ev. ref. egyház 12 kor. A breznói ág. ev.

egyház 10 kor. A kassai ág. ev. I. egyház 10 kor. Janka Károly kovácsvágási ev. ref. lelkész 8 kor. 20 fil. Soós József zsigárdi ev. ref. lelkész 7 kor. 86 fil. Bakó Imre város-hidvégi ev. ref. lelkész 2 kor. Kiss Gyula telkibányai ev. ref. lelkész 7 kor. Baróthi Béla tetétleni ev. ref. lelkész 6 kor. Barabás József egerbegyi ev. ref. lelkész 6 kor. 59 fil. A szegedi ev. ref. lelkész 5 kor. Csécsi Imre aradi ev. ref. lelkész 5 kor. Debreczeni Gyula tekei ev. ref. lelkész 4 kor. 60 fil. Veress Ede bucsi ev. ref. lelkész 5 kor. Tóth Sándor feketehegy ev. ref. lelkész 6 kor. Medgyaszai Gyula nagykunmadarasi ev. ref. lelkész 4 kor. Soltész Sámuel. cserefalvi ev. ref. lelkész 4 kor. 80 fill Balogh István edelényi ev. ref. lelkész 3 kor. 90 fil. A berczeli ev. ref. lelkész 3 kor. A serkei ev. ref. lelkész 2 kor. Sójajda József a laczai ev. ref. egyház gondnoka 2 kor. Lukács Imre a b.-viszlói ev. ref. egyház lelkésze 2 kor. Szkarosi Gusztáv horkai ev. ref. lelkész 2 kor. Soltész Elemér nagybányai ev. ref. lelkész 2 kor. Gönczi István kibédi ev. ref. lelkész 4 kor. Hallgató János felsőmérái ev. ref. lelkész 2 kor. A győri ev. ref. lelkész 2 kor. Szentpéteri Sámuel pelsőczi ev. ref. lelkész 2 kor. 20 fil. Szabó Imre b.-udvari ev. ref. lelkész 2 kor. A püspökladányi ev. ref. lelkész 2 kor. Keck Zsigmond cservenkai ev. ref. lelkész 1 kor. Biki Ferenc gyulai (Ugocsa megye) ev. ref. lelkész 1 kor. Szabó Mihály mezőlaki ev. ref. lelkész 1 kor. Szöllösi Imre podófalvi ev. ref. lelkész 1 kor. Az adakozóknak ez uton is köszönetet mond a szobor végrehajtó bizottsága. A midőn e kimutatást közzéteszük, egyszersmind felhívjuk a protestáns egyházközségeket, papokat, tanárokat és tanítókat, hogy bármily csekély összeggel is járuljanak hozzá e vallásos és hazafias nemes cél megvalósításához. Az adományok Orbai Lajos szobor-bizottsági pénztáros czimére Nagy-Enyedre küldendők.

— **Helyesbítő nyilatkozat.** Nagytiszteletű Szerkesztőség! A „Debreceni Prot. Lap“ f. évi 43-ik számában, a heves-nagykúnsági ev. ref. egyházm. gyűlésről szóló értesítés a többek közt azt mondja: „Ugyancsak Mezőtúrról intézett vehemens támadást egy elégedetlen tanító a Nemzeti Iskolában az egyház Lajos ellen“. Mivel közülünk, mezőtúri ref. tanítók közül, senki támadást nem intézett sem egyik, sem másik lapban Dorogi Lajos esperes úr ellen: tisztelettel kérjük, szíveskedjék az értesítésnek reánk vonatkozó, fent idézett részét az igazságnak megfelelően rectificálni. Teljes tisztelettel vagyunk Mezőtúron, 1900. okt. 29. a mezőtúri ref. tanítók összesége: Kecskeméthy László, Csicsó Zsigmond, Nagy Árpád, Juhász Kálmán, Kiss Lajos, Tóth András, Fülöp Ferenc, Sax Sarolta, özv. Szilágyi Sándorné, Farkas Imre, Makai Katalin, Tárcy Márta, Kiss Ferenc, Miskolcay Erzsébet, Kovács Gergely, Magyar Károly, Csukás Mihály, Varga Róza, Bordács Róza, Tóth Matild, Bogdány János, Simon Antal, Székely Péter.“ — Teljes készséggel adunk helyet a fenti nyilatkozatnak, s örülünk, hogy a szóban forgó közleménynek citált része e nyilatkozat által, a melynek tartalmát legilletékesebb helyről szerzett információk csak megerősíti, téves értesülésnek bizonyul. A heves-nagykúnsági ev. ref. egyházmegye érdemes esperese és az ő fáradhatatlan munkássága egyházunk és tanügyünk érdekében kétségtelenül nem megtámadtatásra, hanem minden irányban és körben a legteljesebb elismerésre méltó. A támadás tényleg egy volt tanítótól, de nem mezőtúri tanítótól jött.

— **Godet temetése.** Genfben nagy részvétellel kísérték sirjába tegnapelőtt Godet Frigyes theologiai tanárt. A számos koszorú közt volt Vilmos császár nagy koszorúja is, melyet Bülow német követ hozott a királyi család nevében.

— **Fertőző betegségek ellen,** melyek leginkább az egészségtelen ivóvíz által terjesztetnek, biztos óvszer a tiszta egészséges ásványvíz. Felhívjuk tehát olvasóink szíves figyelmét a „Kristály Szt.-Lukácsfürdői hegyi forrás hirdetésére.”

Szerkesztői üzenetek.

L. J. Midőn az „Erzsébetház” felavató ünnepélyével foglalkozó cikkét vettük, múlt számunk közleménye már ki volt szedve s így küldeményét mellőzni voltunk kénytelenek. **V. L.** A jövő számban közölni fogjuk. A lenyomatról kiadónk közvetlen értesítést küld. Köszönet és szíves üdvözet. — **Kuthy Zoltán New York.** Beesés küldeményére mielőbb sort kerítünk, szíves ajánlatát örömmel fogadjuk és számítunk reá. Erőt s kegyelmet kívánunk szép hivatásához. Fogadja legszívesebb üdvözlétünk.

TARTALOM - JEGYZEK: Öngyilkosok. Csiky Lajos. — A mi fegyvereink. Mindszenti Imre. — A magán imádkozásról. Nagy István. — Tárca: Ének. Szöveg: Fejes István. Dallam: Kálmán Farkas. — Az emberről. Dr. Erdős József. — T a n ü g y: Tantervünk részleteiben. Sinka Lajos. — Közéletünk: A tiszántúli ev. ref. egyházkerületi egyházi értekezlet közgyűléséről. ☉ — A békésbányai ev. ref. egyházmegye közgyűlése. Fekete Gyula. — Az egyházas gondolkodás és áldozatkészség szép példái. Török Imre. — Irodalom. — Nekrológ: Szilágyi Márton. Papp Lajos. — Különféle. — Szerkesztői üzenet.

Felelős szerkesztő: **SASS BÉLA.**

Szerkesztő-társ: **Eröss Lajos.**

Nagytisztelüt s tekintetes egyházi előljáróság.

Elmulaszthatatlan kötelességemnek tartom a nagytisztelüt és tekintetes egyházi előljáróságokat értesíteni arról, hogy 8 éve fennálló

orgona építészeti műtermemet,

mely eddig Széchenyi-utca 1805. szám alatt volt,

1899. év november hó 1-től

Darabos-utcza 7. szám alá

teljesen e célra újonnan épített házamba helyeztem át, ahol azt a mai kor kívánalmainak megfelelően rendeztem be úgy, hogy bármilyen nagyságú és kivitelű orgonákat, állító termemben teljesen elkészíthetek s azokat átvizsgálás után megrendelési helyökre szállítom. Munkám jószágáról kezeskedik azon nagyrabecsült pártfogás, hogy évente *10—15 ev. reform. egyháznak* szolgálók munkámmal s magam is, mint református vallású, egyházam érdekét tartom szem előtt s úgy az árakban, mint a kivitelben a teljes megbízhatóságra törekszem.

Továbbra is szíves pártfogásukba ajánlva magamat, maradtam teljes tisztelettel

Kerékgyártó István

orgona-építő.

Mérték utáni megrendelések legjobban eszközölhetnek. Pontos címre figyelni tessék.

A „NEUMANN M“ czég debreczeni áruházáról.

Szabott ár! Szabott ár! Szabott ár!

A tiszántúli ref. egyházkerület lelkész és tanító urai előtt nem ismeretlen a

„NEUMANN M.“ czég

Hiszen évek hos zu sora óta, a mióta ez a czég a közönség osztatlan bizalmát bírja, nincs eset rá, hogy e nagy egyházkerület lelkészei, tanítói Debreczenben járva, ne tekintsek meg azt a kitünő hirnévnek örvendő nagy áruházat.

A kitünő minőségű férfi-, fiu- és gyermek-ruhákkal felszerelt áruház kielégíti a legkényesebb igényeket is. Ezt bizonyítják az összes vásárlók, de különösen azok a szülők, kik gyermekeik ruhaszükségletét itt szerzik be.

A nagytisztelüt lelkész és tanító urak Debreczenbe jöve ne mulaszták el ezt a látványosság számba menő hatalmas áruházat megtekinteni. Igaz élvezettel fogja látni mindenki ezt a nagy üzletet, mely a szoliditásnak, olcsóságnak mintaképe.

Nincs itt holt saison soha. Élénk az üzlet az év minden szakában, mert a vevők óriási tömege helyből úgy mint vidékről a *Neumann M.* céget keresi föl.

A cég főtörekvése az üzlet jó hírnevét minden időben és körülmények között fenntartani, de arra nem is volt eset, hogy *Neumann M.* áruháza ellen panasz emeltetett volna.

Olcsóság, tartósság és csinoság tekintetében a Neumann cég áruí versenyen felül állanak.

A tiszántúli egyházkerület lelkész és tanító urai pedig különösen bizalommal fordulhatnak azt üzlet vezetőjéhez, mert hiszen, mint törzs vevőközönség különös figyelemben részesülnek minden alkalommal.

Ezután is figyelmökbe ajánljuk ezt a régi kitünő hirnévű előkelő céget.

NEUMANN M. Debreczen, főtér, a postával szemben.